

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
DEJAVNIKI TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA ITALIJANOV PO SLOVENIJI

Ljubljana, avgust 2007

IRENA JANJA ROZMAN

Študentka Irena Janja Rozman izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Tanje Mihalič in somentorstvom dr. Jožeta Rovana in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 17. 8. 2007

Podpis:

KAZALO

1. UVOD	1
2. TURISTIČNO POVPRASEVANJE	2
2.1. OPREDELITEV TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA	2
2.2. MODELI TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA	3
2.2.1. <i>TEORETIČNI MODELI</i>	3
2.2.2. <i>EMPIRIČNI MODELI</i>	4
2.3. DEJAVNIKI TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA	5
2.3.1. <i>VPLIV CENE NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	6
2.3.2. <i>VPLIV POTREBE PO REKREACIJI NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	6
2.3.3. <i>VPLIV DOHODKA NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	7
2.3.4. <i>VPLIV PROSTEGA ČASA NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	7
2.3.5. <i>VPLIV PRIVLAČNOSTI NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	8
2.3.6. <i>VPLIV IRACIONALNIH DEJAVNIKOV NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	8
3. VPLIV DOHODKA NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE IN DOHODKOVNA ELASTIČNOST TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA	9
3.1. VPLIV DOHODKA	9
3.2. DOHODKOVNA ELASTIČNOST.....	10
3.3. KLASIFIKACIJA DOBRIN GLEDE NA DOHODKOVNO ELASTIČNOST TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA	11
4. DOSEDANJE RAZISKAVE	12
5. IZBIRA PROUČEVANE DRŽAVE IN OBDOBJA PROUČEVANJA TER RAZDELITEV SKUPNEGA TURISTIČNEGA PROMETA PO VRSTAH TURISTIČNIH KRAJEV	15
5.1. GOSPODARSTVO ITALIJE.....	16
5.2. TURISTIČNI PROMET PO VRSTAH TURISTIČNIH KRAJEV	17
6. ANALIZA ODVISNOSTI	19
6.1. REGRESIJSKA ANALIZA	20
6.2. USTREZNOST IN ZANESLJIVOST REGRESIJSKEGA MODELA	20
7. ANALIZA ODVISNOSTI TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA OD IZBRANIH DEJAVNIKOV	21
7.1. OBLIKOVANJE MODELA	22
7.2. ZBIRANJE IN PRIPRAVA PODATKOV	23
7.2.1. <i>TURISTIČNO POVPRASEVANJE</i>	23
7.2.2. <i>DOHODEK</i>	24
7.2.3. <i>STROŠKI BIVANJA TURISTOV V DESTINACIJI</i>	25
7.2.4. <i>TRANSPORTNI STROŠKI</i>	25
7.2.5. <i>NEODVISNA ČASOVNA SPREMENLJIVKA Z ODLOGOM</i>	26
7.3. IZBIRA OBLIKE FUNKCIJE.....	26
7.4. ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV PRVEGA MODELA	27
7.4.1. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO SLOVENJI</i>	28
7.4.2. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO LJUBLJANI</i>	29
7.4.3. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO ZDRAVILIŠKIH KRAJIH</i>	30
7.4.4. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO OBMORSKIH KRAJIH</i>	31
7.4.5. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO GORSKIH KRAJIH</i>	32
7.5. ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV MODELA S TRENDOM	33
7.5.1. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO SLOVENJI</i>	34
7.5.2. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO LJUBLJANI</i>	36
7.5.3. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO ZDRAVILIŠKIH KRAJIH</i>	36
7.5.4. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO OBMORSKIH KRAJIH</i>	38
7.5.5. <i>POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO GORSKIH KRAJIH</i>	38
8. SKLEP	38
LITERATURA	41
VIRI	42

1. UVOD

Leta 1942 sta Walter Hunziker in Kurt Krapf postavila prvo znanstveno definicijo turizma: "Turizem je celota odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja tujcev v nekem kraju, v kolikor to bivanje ne povzroči stalne naselitve in ni povezano s pridobitno dejavnostjo." Kasneje so avtorji definicijo popravili, tako da je vanjo vključen tudi poslovni turizem. Danes je splošno sprejeta t.i. santgallenska definicija turizma: "Turizem je celota odnosov in pojavov, ki nastanejo zaradi potovanja in bivanja oseb, za katere kraj zadrževanja ni niti glavno in stalno bivališče niti kraj zaposlitve" (Mihalič, Planina, 2002, str. 29).

Z razvojem turizma so se spreminjale tudi značilnosti turistične potrošnje. V začetku je bil turizem omejen na premožne posameznike in je imel značilnosti luksuzne dobrine z visoko dohodkovno elastičnostjo. Z industrializacijo in urbanizacijo pa postane turizem dostopen širokim množicam oziroma se demokratizira. Realni dohodek in prosti čas, ki sta potrebna za turizem, se večata. Zaradi sodobnega načina življenja pa raste tudi potreba po turistični rekreaciji, ki postaja vse bolj nujna, ni več odložljiva v času in je ni možno vselej nadomeščati. Z ekonomskim razvojem dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja pada.

Namen diplomskega dela je proučiti dejavnike turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji. Ugotoviti želimo tudi, kako se dejavniki turističnega povpraševanja razlikujejo po vrstah turističnih krajev. To nameravamo narediti s pomočjo kvantitativnega modela.

V ekonomski teoriji velja dohodek za najpomembnejši dejavnik turističnega povpraševanja. Številne raziskave potrjujejo, da turizem izgublja značilnosti luksuzne dobrine. Nekatere domače raziskave pa kažejo, da to ne drži, ko govorimo o povpraševanju italijanskih turistov po Sloveniji. Želimo torej ugotoviti, če je dohodek najpomembnejši dejavnik turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji in kako se povpraševanje odziva na spremembe v dohodku. V diplomskem delu je analizirana dohodkovna elastičnost in glede na vrednost koeficienta dohodkovne elastičnosti je turizem uvrščen po Badouinovi klasifikaciji dobrin. Poleg dohodka, pa diplomsko delo proučuje tudi vpliv drugih dejavnikov na turistično povpraševanje.

V prvem delu diplomskega dela je opredeljen pojem turističnega povpraševanja, v njem so predstavljeni tudi nekateri dejavniki, ki vplivajo nanj. Podrobneje je opisan vpliv dohodka na turistično povpraševanje ter dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja. V nadaljevanju so navedeni in povzeti rezultati nekaterih raziskav in diplomskih del na tem področju. Predvsem tistih, ki se nanašajo na dejavnike turističnega povpraševanja na primeru Italije. Kratko je predstavljeno gospodarstvo Italije in razlogi, zakaj je v diplomsko delo vključena analiza prav na primeru te države in kako je turizem obravnavan po vrstah turističnih krajev. Predstavljena je analiza odvisnosti, del katere je regresijska analiza, ki je tudi v tem diplomskem delu uporabljena za proučevanje vpliva dejavnikov na turistično povpraševanje.

V drugem delu so podani rezultati empirične analize. Vpliv izbranih dejavnikov turističnega povpraševanja smo preučili z regresijsko analizo, za funkcijo pa je bila izbrana potenčna

funkcija. Podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS za Windows, dobljeni rezultati pa interpretirani.

2. TURISTIČNO POVPRASEVANJE

O razvoju turističnega povpraševanja govorita dve tezi. Prva teza pravi, da je bilo povpraševanje dolgo večje od ponudbe in s tem gonilna sila v razvoju turizma. Ponudba se je zato ravnala po povpraševanju in je za njim časovno zaostajala, tako po količini kot po kakovosti. Druga teza se nanaša na moderni turizem, za katerega je značilna bolj agresivna turistična ponudba, ki spodbudi turistično povpraševanje po točno določenih lokacijah oziroma vrstah turizma (Mihalič, Planina, 2002, str. 75).

2.1. OPREDELITEV TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA

Povpraševanje po določenem blagu splošno opredelimo kot količino dobrin, ki so jo potrošniki pripravljeni kupiti pri določeni ceni tega blaga. Turistično povpraševanje opredelimo kot »tisto količino turističnih proizvodov, ki jih turist želi potrošiti pri dani ravni cen ali pri danem stanju deviznih tečajev«. Definiciji se na prvi pogled razlikujeta le po pridevniku »turistični« in po tem, da definicija turističnega povpraševanja posebej omenja devizne tečaje. Precejšnje razlike med obema definicijama izhajajo iz naslednjih posebnosti (Mihalič, Planina, 2002, str. 77-78):

- turistični proizvod vsebuje tudi elemente, ki jih ne moremo več proizvajati, oziroma sploh niso bili proizvedeni. To so naravne, kulturne ali socialne privlačnosti destinacije;
- definicija turističnega povpraševanja posebej izpostavlja devizne tečaje, ki posredno vplivajo na ceno turističnega proizvoda. Kljub temu je devizni tečaj naveden kot samostojen dejavnik in se v ekonometričnih modelih praviloma izkaže kot eden od pomembnejših dejavnikov. Vsebinsko to razlagamo s psihološkim učinkom, ki ga ima sprememba deviznega tečaja na nakupno obnašanje turistov;
- pri turističnem povpraševanju gre za dobrine, ki jih je potrošnik pripravljen kupiti in ne za tiste, ki jih dejansko kupi. Gre torej za potencialno povpraševanje;
- turistično povpraševanje merimo s številom vstopov tujih turistov v državo ali s številom njihovih nočitev, pa tudi s količino finančnih sredstev, ki so jih turisti pripravljeni porabiti za nakup turističnih proizvodov;
- cene turističnih dobrin so npr. cene za nastanitve, prevoze, ogleda itd. Gre za agregatne cene za vse tiste turistične proizvode, ki so jih turisti pripravljeni kupiti.

Po Markoviču ločimo tri oblike turističnega povpraševanja, ki se med seboj razlikujejo po količini (Planina, 1997, str. 87-89):

- idealno turistično povpraševanje obsega tiste prebivalce, pri katerih obstaja potreba po začasni zapustitvi stalnega prebivališča s turističnimi motivi. Ni enako številu vsega

prebivalstva, ker obstajajo absolutni turistični abstinenti, ki nimajo omenjene potrebe ali fizično ne morejo zapustiti stalnega bivališča;

- potencialno turistično povpraševanje obsega prebivalce, ki imajo tako potrebe kot tudi možnosti (dohodek in prosti čas) za zadovoljitev teh potreb. Ta oblika povpraševanja se pojavi na trgu, po njem se ravna ponudba in v odvisnosti od njega se oblikuje cena;
- realno turistično povpraševanje pa obsega prebivalce, ki imajo potrebe in možnosti za zadovoljitev teh potreb in jih tudi dejansko zadovoljijo. To so osebe, ki dejansko potujejo – turisti.

Pri ugotavljanju količine potencialnega turističnega povpraševanja naletimo na več težav, predvsem pa so problem visoki stroški ugotavljanja količine potencialnega povpraševanja. Zato je v modelih turistično povpraševanje večkrat izraženo kot realno povpraševanje. Tudi v tem diplomskem delu bo izraženo kot realno turistično povpraševanje.

2.2. MODEL TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA

Model je abstraktna preslikava stvarnosti. Proučuje tiste značilnosti, ki so za določeno vprašanje bistvene, ostale vplive pa zanemari oziroma izključi. Dejavnikov, ki oblikujejo turistično povpraševanje, je izredno veliko. Med seboj so prepleteni in delujejo v medsebojni odvisnosti. Izbrati moramo le tiste dejavnike, ki so posebej pomembni za nastanek in razvoj turističnega povpraševanja ter jih združimo v model turističnega povpraševanja (Mihalič, Planina, 2002, str. 86).

Modele lahko delimo na dve skupini, in sicer teoretične in empirične. Teoretični modeli zaokroženo pojasnjujejo razvoj turističnega povpraševanja. Empirični modeli pa teoretično opredeljenim dejavnikom dodajo nove dejavnike in jih kvantificirajo.

2.2.1. TEORETIČNI MODELI

Posamezni avtorji v modele turističnega povpraševanja vključujejo različno število dejavnikov turističnega povpraševanja. Zaradi velikega števila dejavnikov in njihove medsebojne povezanosti je izbira temeljnih dejavnikov težka.

Krippendorfov model je eden izmed najbolj znanih modelov turističnega povpraševanja. Model izhaja iz znanstveno tehničnega napredka, od katerega so odvisni ostali dejavniki turističnega povpraševanja: povečanje življenjskega standarda, urbanizacija, motorizacija ter podaljšanje prostega časa. Turizem naj bi predstavljal osvobajajočo obliko preživljanja prostega časa in naj bi bil odgovor na pritiske sodobnega življenjskega okolja (Mihalič, Planina, 2002, str. 88).

Cicvaričev model deli dejavnike na objektivne ali racionalne in subjektivne ali iracionalne. Objektivne dejavnike predstavljajo prebivalstvo, industrija, urbanizacija, dohodek, prosti čas.

Med subjektivnimi dejavniki pa najdemo modo, posnemanje, navade, prestiž, snobizem, vero in ljubezen (Cicvarić, 1990, str. 28).

Planina kot glavne dejavnike turističnega povpraševanja navaja (Planina, 1997, str. 82-83):

- potrebo po potovanju in turistični rekreaciji;
- denarna sredstva, ki so na voljo za turistično potrošnjo;
- prosti čas, razpoložljiv za turistično rekreacijo;
- iracionalne ali subjektivne dejavnike;
- količino in kakovost turistične ponudbe;
- ceno turističnih storitev.

Delovanje posameznih dejavnikov je različno. Nekateri vplivajo neposredno na oblikovanje potencialnega turističnega povpraševanja. To so: potreba, dohodek, prosti čas in iracionalni dejavniki. Drugi delujejo posredno, šele na trgu. To so: količina in kakovost ter cene turističnih storitev.

2.2.2. EMPIRIČNI MODELI

Med empirične modele turističnega povpraševanja lahko uvrstimo model Stephena F. Witta in Christine A. Witt. Sestavila sta ga za potrebe kvantifikacije turističnega povpraševanja v Evropi. Model proučuje odvisnost števila nočitev na prebivalca iz izbrane emitivne države od raznih dejavnikov, kot so na primer dohodek, stroški bivanja turistov v destinaciji, stroški transporta itd. Vključila pa sta tudi neprave spremenljivke, med njimi naftni krizi.

Funkcijska oblika modela je (Witt, Witt, 1992, str. 27):

$$\ln \frac{V_{ijt}}{P_{it}} = \alpha_1 + \alpha_2 \ln \frac{Y_{it}}{P_{it}} + \alpha_3 \ln C_{jt} + \alpha_4 \ln CS_{it} + \alpha_5 \ln EX_{ijt} + \alpha_6 \ln TA_{ijt} + \alpha_7 \ln TAS_{it} + \alpha_8 \ln TS_{ijt} + \alpha_9 \ln TSS_{it} + \alpha_{10} DV1_t + \alpha_{11} DV2_t + \alpha_{12} DV3_{it} + U_{ijt}$$

kjer je:

V_{ijt}	število nočitev iz emitivne države i v destinaciji j v letu t ,
P_{it}	število prebivalcev v emitivni državi i v letu t ,
Y_{it}	razpoložljiv osebni dohodek v emitivni državi i v letu t (v stalnih cenah),
C_{jt}	stroški bivanja turistov v destinaciji j v letu t (v stalnih cenah),
CS_{it}	tehtano povprečje stroškov bivanja turistov v substitutivnih destinacijah za turiste iz emitivne države i v letu t (v stalnih cenah),
EX_{ijt}	devizni tečaj med valuto emitivne države i ter valuto destinacije j v letu t ,
TA_{ijt}	stroški potovanja z letalom iz emitivne države i v destinacijo j v letu t (v stalnih cenah),
TAS_{it}	tehtano povprečje stroškov potovanja z letalom iz emitivne države i v substitutivne destinacije v letu t (v stalnih cenah),
TS_{ijt}	stroški potovanja po kopnem iz emitivne države i v destinacijo j v letu t (v stalnih cenah),

TSS_{it}	tehtano povprečje stroškov potovanja po kopnem iz emitivne države i v substitutivne destinacije v letu t (v stalnih cenah),
$DV1_t$	neprava spremenljivka za naftno krizo v letu 1973 ($DV1_t=1$, če je $t=1974$ ali 1975, drugače je 0),
$DV2_t$	neprava spremenljivka za naftno krizo v letu 1979 ($DV2_t=1$, če je $t=1979$, drugače je 0),
$DV3_{it}$	neprava spremenljivka za leta 1967-1969 za Veliko Britanijo, ko so veljale omejitve glede iznosa deviz ($DV3_{it}=1$, če se i nanaša na VB in $t=1967, 1968$ ali 1969, drugače je 0),
U_{ijt}	slučajna napaka,
$\alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_{12}$	neznani parametri.

Če je potrebno, se v model vključi tudi trend (t) in/ali spremenljivka z odlogom ($V_{ij(t-1)}/P_{i(t-1)}$).

Avtorja sta v analizo vključila štiri emitivne države: Francijo, Nemčijo, Veliko Britanijo in Združene države Amerike. Za vsako od emitivnih držav sta izbrala šest najbolj obiskanih destinacij. Tako sta na primer za Francijo proučevala število nočitev francoskih turistov v Italiji, v Maroku, na Portugalskem, v Španiji, v Švici in v Veliki Britaniji. Obdobje proučevanja zajema časovni interval od leta 1965 do leta 1985.

2.3. DEJAVNIKI TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA

Na področju turizma obstaja izredno veliko dejavnikov, ki delujejo pri oblikovanju povpraševanja. Med seboj se močno razlikujejo. Delujejo pa v medsebojni odvisnosti in so drug z drugim tesno povezani. Različni avtorji v literaturi navajajo naslednje dejavnike turističnega povpraševanja (Planina, 1997, str. 80):

- lega turističnega kraja in objekta,
- dostopnost in prometna povezanost kraja in objekta,
- klimatske razmere in naravne privlačnosti,
- kulturno-zgodovinske znamenitosti,
- stopnja industrializacije in urbanizacije,
- potrebe po rekreaciji zunaj kraja stalnega bivanja,
- motivi za potovanje in bivanje zunaj kraja stalnega bivanja,
- višina narodnega in osebnega dohodka,
- dolžina dopustov in šolskih počitnic,
- količina prenočitvenih in ostalih receptivnih zmogljivosti,
- kakovost turističnih storitev,
- cena turističnih storitev,
- subjektivni dejavniki (moda, navade, tradicija),
- razvojna stopnja gospodarstva, posebno turističnega sektorja,
- politična ureditev države in meddržavne razmere,
- ukrepi turistične politike itd.

Nekateri od teh so že bili omenjeni v poglavju o modelih turističnega povpraševanja. V nadaljevanju pa bo podrobneje opisan vpliv posameznih dejavnikov na turistično povpraševanje, ki jih v svojem modelu navaja Planina.

2.3.1. VPLIV CENE NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE

V primeru cene kot dejavnika turističnega povpraševanja gre predvsem za ceno integralnega turističnega proizvoda, torej za cene vseh vrst blaga in storitev, ki jih uporablja turist, in sicer v turističnem kraju, na potovanju ali že v stalnem bivališču (Planina, 1997, str. 91). Gre torej za neko agregatno ceno turističnih dobrin.

Povezava med ceno in turističnim povpraševanjem je obratnosorazmerna, koeficient cenovne elastičnosti ima negativen predznak. Povišanje cene povzroči, ob ostalih nespremenjenih pogojih, zmanjšanje povpraševanja ter obratno.

Turistično povpraševanje ponavadi zmerno reagira na spremembo cene. Obstajata pa dve skrajnosti. Turistično povpraševanje se zelo slabo odziva na spremembo cene pri tistih vrstah turizma, kjer se pojavijo življenjsko nujne dobrine. Nizka cenovna elastičnost je značilna predvsem za zdravstveni, verski in poslovni turizem. Druga skrajnost je cenovno elastično povpraševanje, ki je značilno za tiste vrste turizma, ki so najmanj nujne, najlaže nadomestljive in jih je tudi najlaže odložiti v času. To so predvsem kratkotrajne oblike turizma. Med obema skrajnostma pa se nahajajo najbolj značilne in množične oblike turizma, med njimi predvsem turizem z rekreativnimi motivi in sicer dolgotrajne oblike, kot so na primer letni dopust in počitnice ali dolga potovanja. Gre za usklajeno cenovno elastično povpraševanje (Mihalič, Planina, 2002 str. 96-101).

Poleg že omenjenega, so nekatere lastnosti turističnega povpraševanja, ki so povezane s spremembami cen in razpoložljivih finančnih sredstev, tudi (Mihalič, 2003, str. 68):

- odzivnost turističnega povpraševanja na spremembe cen je na splošno nizka, izredno velika pa je občutljivost na spremembe cen v posameznih turističnih krajih;
- cenovna elastičnost povpraševanja je večja pri majhnih dohodkih in manjša pri visokih dohodkih;
- cenovna elastičnost je večja v ekonomsko slabše razvitih državah in manjša v ekonomsko visoko razvitih državah.

2.3.2. VPLIV POTREBE PO REKREACIJI NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE

Vsako povpraševanje nastane, ker se pojavi določena potreba. Način življenja, ki se je pojavil kot posledica industrializacije, urbanizacije, množičnosti in hitrosti, za človeka ni primeren niti fiziološko niti psihično, vsaj ne za stalno. Čeprav nudi tako življenje veliko ugodnosti, človek

kmalu začuti potrebo po zapustitvi okolja, v katerem živi. Pojavijo se potrebe po dobrinah, ki jih potrebuje, jih pa v stalnem bivališču in v vsakdanjem življenju nima. Take dobrine so: svež zrak, čisto okolje, gozd, morje, sonce, tišina, samota, svobodno razpolaganje s časom, neodvisnost od družbenih pravil itd. Vsak človek pa glede na razmere, v katerih živi, individualno odloča, katere so te potrebe. Nujnost potreb je odvisna od njihovega pojavljanja (Planina, 1997, str. 101-102):

- nujne ali eksistenčne potrebe so tiste, ki so stalne ali pa se pojavljajo v kratkih časovnih razmakih, na primer potreba po hrani, obleki, stanovanju;
- nenujne pa so potrebe, ki se kažejo v dolgih časovnih razmakih in tudi njihova zadovoljitev ni nujna v kratkem obdobju. Primer je potreba po izobrazbi, kulturi, pa tudi po potovanju in počitnicah.

Turistične potrebe torej niso eksistenčne potrebe. Lahko jih nadomestimo z nujnejšimi dobrinami, s cenejšimi vrstami rekreacije, ki tudi ne zahtevajo toliko prostega časa ali s trajnimi dobrinami iste stopnje nujnosti, kot so na primer nov televizor ali avtomobil. Turistične potrebe lahko tudi odložimo za krajši ali daljši čas. Časovni odlog in možnost nadomestitve sta odvisna od vrste turizma. Vrste turizma, ki se pojavijo le enkrat ali dvakrat letno, so pa takrat toliko nujnejše in zahtevajo daljše obdobje prostega časa in več finančnih sredstev, se le težko odložijo ali nadomestijo in zahtevajo tudi dolg časovni odlog. Primer za to je letni dopust. Turizem z manjšo stopnjo nujnosti, za katerega potrebujemo kratek prosti čas in majhna denarna sredstva, pa lahko odložimo za kratko obdobje in ga lahko tudi kmalu nadomestimo. Primer je turizem ob koncu tedna (Mihalič, Planina, 2002, str. 111-113).

2.3.3. VPLIV DOHODKA NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE

Potreba po turistični rekreaciji predstavlja gibalno turističnega povpraševanja. Obstajati pa morajo dejavniki, ki omogočajo zadovoljitev te potrebe. Taki dejavniki so predvsem razpoložljiva denarna sredstva, razpoložljiv prosti čas ter turistična ponudba s svojo količino, kakovostjo in ceno. Kvantitativne empirične analize največkrat pokažejo, da so glavni dejavnik med temi ravno razpoložljiva finančna sredstva, ki ostanejo na voljo po zadovoljitvi nujnejših potreb in ki izvirajo iz dohodka (Planina, 1997, str. 110).

Dohodku in njegovemu vplivu na turistično povpraševanje je v diplomskem delu namenjeno samostojno poglavje (poglavje 3., na str. 9), v katerem sta podrobneje predstavljene tudi dohodkovna elastičnosti turističnega povpraševanja in klasifikacija dobrin glede na dohodkovno elastičnost.

2.3.4. VPLIV PROSTEGA ČASA NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE

Prosti čas je eden od najpomembnejših dejavnikov pri oblikovanju turističnega povpraševanja. Za turizem je potrebna določena količina prostega časa. Med delovnim časom, razen poslovnih

potovanj, turizem ni mogoč. Čim večja je količina prostega časa, tem večja je možna količina turističnega povpraševanja (Mihalič, Planina, 2002, str. 138).

Poleg količine prostega časa, je pomemben dejavnik oblikovanja turističnega povpraševanja tudi vrsta prostega časa, glede na dolžino in čas. Ločimo (Mihalič, Planina, 1985, str. 26):

- prosti čas med delovnim časom. To so razne oblike prekinitve dela zaradi oddiha, prehrane. Ne vpliva na turistično povpraševanje;
- dnevni prosti čas: porabi se pretežno za spanje in delo doma. Omogoča krajše izlete, vpliv na turistično povpraševanje je minimalen;
- tedenski prosti čas: obsega največ čas od petka popoldne do ponedeljka zjutraj. Zaradi svoje dolžine je velikega pomena za turistično povpraševanje, saj daje možnosti za vse kratkotrajne oblike turizma;
- letni prosti čas: daljše strnjeno število prostih dni. Daje vse možnosti za dolgotrajne oblike turizma in je temeljnega pomena za turistično povpraševanje.

Ljudje potujejo vedno pogosteje večkrat na leto, zato na pomenu pridobiva tudi praznični prosti čas, ki ga glede na vpliv lahko uvrstimo med tedenskega in letnega.

Prosti čas ni več ozko grlo turističnega povpraševanja. Evropsko prebivalstvo oziroma prebivalstvo razvitega sveta ima na razpolago več prostega časa, kot ga izrabi za turistične namene. V določenem obdobju lahko torej pričakujemo, da elastičnost turističnega povpraševanja glede na prosti čas z gospodarskim razvojem pada. V razvitih delih sveta pa se celo kaže, da turistično povpraševanje ni več občutljivo na porast prostega časa (Mihalič, 2003, str. 69).

2.3.5. VPLIV PRIVLAČNOSTI NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE

Turistične privlačnosti igrajo pomembno vlogo pri oblikovanju turističnega povpraševanja. V kategorijo turističnih privlačnosti navadno štejemo naravne in kulturne privlačnosti. Vsem je skupno to, da so prostorsko vezane. Zaradi turističnih privlačnosti se sploh oblikuje turistično povpraševanje. Naravne in kulturne privlačnosti pa so obenem tudi element na strani turistične ponudbe (Mihalič, Planina, 2002, str. 149).

2.3.6. VPLIV IRACIONALNIH DEJAVNIKOV NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE

Odločitev posameznika za turistično potrošnjo je subjektivna, pogosto iracionalna in nezavedna. Iracionalni nagibi so na primer moda, posnemanje obnašanja drugih oseb, snobizem, navada, vera, ljubezen itd. Skupno vsem tem dejavnikom je, da vsi temeljijo na psihološki podlagi. Njihov vpliv na turistično povpraševanje ni majhen, vendar je težje merljiv (Mihalič, Planina, 1985, str. 28).

3. VPLIV DOHODKA NA TURISTIČNO POVPRASEVANJE IN DOHODKOVNA ELASTIČNOST TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA

Dohodek je eden najpomembnejših dejavnikov povpraševanja. Trditev, da dohodek določa količino turističnega povpraševanja, sta prva zapisala Hunziker in Krapf. Dodala sta tudi temeljno ugotovitev, da pri rastočih dohodkih turistično povpraševanje raste celo močneje kot dohodek (Planina, 1997, str. 115).

3.1. VPLIV DOHODKA

Na velikost turističnega povpraševanja vplivajo sredstva, ki ostanejo na voljo potem, ko je za nujnejše življenjske potrebe že poskrbljeno. Višji kot je dohodek, večji je del, ki ostane za zadovoljitev turističnih potreb in višje je lahko povpraševanje.

Sredstva za turistično potrošnjo izvirajo iz narodnega dohodka kot novo ustvarjene vrednosti, saj gre za osebno in ne na primer investicijsko potrošnjo. Vira sredstev sta v glavnem dva: sredstva podjetij, vlad in drugih institucij ter osebni prejemki in premoženje (Mihalič, Planina, 2002, str. 114).

Iz sredstev podjetij, drugih organizacij in proračuna se financirajo poslovna potovanja, ki pridobivajo na pomenu in nekatere nujnejše oblike turizma ali tiste, ki jih želi družba spodbujati. Verjetno edina oblika pomoči, ki se je ohranila še danes, je regres za letni dopust (Mihalič, Planina, 2002, str. 115).

Glavni viri financiranja turistične potrošnje iz lastnih virov pa so (Planina, 1997, str. 112-113):

- del osebnega dohodka, ki ostane na razpolago po zadovoljitvi nujnih potreb in se porabi sproti. To so sredstva za tekočo ali prosto potrošnjo, iz katerih se običajno financirajo kratkotrajne oblike turizma (izletniški turizem ali turizem ob koncu tedna);
- del osebnega dohodka, ki ostane na razpolago po zadovoljitvi nujnih potreb in se prihrani. Prihranek je danes glavni vir financiranja turistične potrošnje, še posebno pri tistih vrstah turizma, ki zahtevajo v kratkem času visoka denarna sredstva, ker gre za dolgotrajno odsotnost iz stalnega bivališča, za dolgo potovanje ali za drage vrste bivanja in potovanja;
- deloma se turistična potrošnja financira tudi iz sredstev, ki so namenjena nujni potrošnji. Nujna potrošnja se v kraju stalnega bivališča v času odsotnosti zmanjša in delno premesti v kraj začasnega bivanja (npr. izdatki za prehrano).

V praksi se pogosto prepletata poslovna potrošnja in zasebna potrošnja iz lastnih sredstev, ker poslovni potnik lahko troši tudi lastna sredstva.

3.2. DOHODKOVNA ELASTIČNOST

Elastičnost povpraševanja lahko definiramo kot mero občutljivosti spremembe ene spremenljivke na drugo. Izrazimo jo s koeficientom elastičnosti, ki kaže odstotno spremembo ene spremenljivke zaradi odstotne spremembe druge spremenljivke (Prašnikar, 1996, str. 70). Dohodkovna elastičnost povpraševanja kaže odstotno spremembo količine zaradi odstotne spremembe dohodka.

Dohodkovno elastičnost turističnega povpraševanja lahko opredelimo kot relativno spremembo turističnega povpraševanja zaradi relativne spremembe dohodka. Dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja torej kaže, za koliko odstotkov se spremeni turistično povpraševanje, če se dohodek namenjen izključno potrošnji turističnih dobrin spremeni za en odstotek.

Formula za izračun dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja je (Mihalič, 2003, str. 65):

$$E_D = \frac{\frac{dTD}{TD}}{\frac{dD}{D}} = \frac{D}{TD} \cdot \frac{dTD}{dD}$$

Pri čemer je:

- E_D koeficient dohodkovne elastičnosti;
- dTD sprememba količine turističnega povpraševanja;
- dD sprememba dohodka;
- TD količina turističnega povpraševanja;
- D dohodek.

Koeficient dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja je ponavadi pozitiven, saj se količina povpraševanja in količina dohodka gibljeta v isto smer. Glede na vrednost koeficienta dohodkovne elastičnosti povpraševanja razlikujemo:

- popolnoma neelastično povpraševanje ($E_D = 0$) – povpraševanje se ne odzove na spremembo dohodka;
- neelastično povpraševanje ($0 < E_D < 1$) – sprememba povpraševanja je šibkejša od spremembe dohodka;
- usklajeno elastično povpraševanje ($E_D = 1$) – sprememba povpraševanja povzroči proporcionalno spremembo dohodka;
- elastično povpraševanje ($1 < E_D$) – sprememba povpraševanja je močnejša od spremembe dohodka;
- popolnoma elastično povpraševanje ($E_D = \infty$) – najmanjša zmanjšanje dohodka privede do prenehanja povpraševanja.

Kot že rečeno, je velikost turistične potrošnje v prvi vrsti odvisna od denarnih sredstev, ki ostanejo od skupnega dohodka po zadovoljitvi nujnih potreb. Ta sredstva rastejo razmeroma hitreje kot celotni dohodek, ker se z večanjem dohodka, manjša njegov delež, namenjen zadovoljitvi nujnih potreb. Da se izdatki za turizem večajo hitreje, kot se več dohodek, je konec 19. stoletja ugotovil nemški statistik Engel. Od štirih zakonov, ki jih je postavil, danes veljata še dva, in sicer (Mihalič, Planina, 2002, str. 128):

- prvi Engelov zakon - delež izdatkov za prehrano se spreminja v obratni smeri od količine dohodka;
- četrti Engelov zakon – s povečanjem dohodkov se povečuje delež izdatkov za higieno, kulturo, zabavo, potovanje, šport in podobno.

V zadnjem času trditev, da je turistično povpraševanje močno elastično glede na dohodek, izgublja na pomenu. Prisotna je težnja po zmanjševanju koeficienta dohodkovne elastičnosti, zaradi večanja realnega bruto domačega proizvoda in osebnega dohodka na prebivalca, zaradi povečevanja nujnosti zadovoljitve turističnih potreb, ki tudi niso več lahko odložljive v času in jih ni možno vselej nadomeščati. Turistična potrošnja tako izgublja značilnosti luksuzne potrošnje in pridobiva značilnosti nujne potrošnje (Planina, 1997, str. 128).

3.3. KLASIFIKACIJA DOBRIN GLEDE NA DOHODKOVNO ELASTIČNOST TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA

Poznamo več vrst klasifikacij dobrin. Allen in Bowley sta delila dobrine samo na dve veliki skupini, in sicer: nujne ali eksistenčne dobrine in luksuzne dobrine. Zünd v svoji klasifikaciji deli dobrine na tri kategorije. Poleg prej omenjenih, dodaja še kategorijo kulturnih dobrin. Za prikaz razvojnih sprememb v turizmu pa se je bolje nasloniti na razporeditev dobrin v več skupin. Badouin je glede na cenovno in dohodkovno elastičnost razvrstil dobrine v štiri skupine (Planina, 1997, str. 129-130):

- manjvredne dobrine: značilen je negativen koeficient dohodkovne elastičnosti. Koeficient cenovne elastičnosti je lahko pozitiven, vendar nizek. Ob povečanju dohodka se potrošnja teh dobrin zmanjša in se nadomesti z bolj kakovostnimi dobrinami;
- dobrine široke potrošnje: koeficient dohodkovne elastičnosti je pozitiven in zelo nizek (na primer med 0,2 in 0,5). Koeficient cenovne elastičnosti je negativen in tudi zelo nizek. Ob povečanju dohodka ali zmanjšanju cen se potrošnja teh dobrin razmeroma malo poveča;
- komfortne dobrine: koeficienta dohodkovne in cenovne elastičnosti sta večja od 1. Če se dohodek poveča, ali če se cene zmanjšajo, se povpraševanje po teh dobrinah poveča močneje, kot so se zmanjšale cene ali povečal dohodek;
- luksuzne dobrine: koeficient dohodkovne elastičnosti je pozitiven in visoko nad 1, koeficient cenovne elastičnosti pa je negativen in manjši od 1. Povpraševanje se močno poveča ob povečanju dohodka, sprememba cene pa nima velikega vpliva na spremembo povpraševanja. Povpraševanje je torej večinoma odvisno od višine dohodka.

Večanje dohodka je vplivalo tudi na značilnosti turistične potrošnje. Ločimo tri razvojne stopnje turistične potrošnje glede na dohodek (Mihalič, Planina, 2002, str. 132-133):

- aristokratski turizem: značilna sta nizek narodni in osebni dohodek na prebivalca. Kot turisti se pojavljajo le bogati posamezniki. Velika večina ljudi ima nizke dohodke, s katerimi komaj zadovoljijo najnujnejša potrebe. Turizem je luksuzna dobrina z nizko cenovno elastičnostjo in s koeficientom dohodkovne elastičnosti visoko nad 1. Danes je značilen za najrevnejše države;
- moderni turizem: dohodek na prebivalca je višji in bolj enakomerno porazdeljen, zato se na turističnem trgu pojavlja veliko število povpraševalcev. Del dohodka, ki ostane po zadovoljitvi nujnih potreb, je majhen. Turistično povpraševanje je cenovno in dohodkovno elastično. Turizem dobi značaj komfortne dobrine. Danes prevladuje v gospodarsko razvitih območjih;
- visokorazviti turizem oziroma turizem prihodnosti: dohodek je zelo visok. Večina prebivalcev povprašuje po turističnih dobrinah. Vrednost koeficienta dohodkovne elastičnosti pada in je okoli 1 ali celo pod 1. Turizem dobiva značilnosti dobrine široke potrošnje. Povprečna dnevna turistična potrošnja, kakor tudi skupna turistična potrošnja sta visoki. Najdemo ga v najbolj razvitih državah in še tu le v zametkih.

Koeficient dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja se z ekonomskim razvojem spreminja. Osnovna zakonitost razvoja turističnega povpraševanja pravi, da z ekonomskim razvojem dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja pada in se umiri pod 1 (Mihalič, Planina, 2002, str. 134).

Razvojna obdobja turizma moramo aplicirati na posamezne države. Razvite države se danes uvrščajo v fazo visoko razvitega turizma, vendar to ne pomeni, da je za vse prebivalce teh držav turizem dobrina široke potrošnje. Za posameznike iz teh držav je turizem lahko tudi luksuzna dobrina (Mihalič, 2003, str. 70).

Danes si je težko predstavljati, da bi turizem v celoti postal manjvredna dobrina. Teoretično bi se to zgodilo, ko bi prebivalstvo pri povečanih dohodkih pričelo zmanjševati potrošnjo turističnih proizvodov, ker bi namesto njih kupovalo neke druge, dražje, neturistične proizvode. Lokalno gledano pa je manjvrednih turističnih proizvodov oziroma destinacij v turizmu relativno veliko. Zaradi povečanja dohodka turistično povpraševanje po določeni destinaciji nazaduje, ker se turisti zaradi večje kupne moči usmerijo v regije, ki za višjo ceno ponujajo bolj kakovostne storitve (Mihalič, Planina, 2002, str. 131).

4. DOSEDANJE RAZISKAVE

Mednarodni turizem je hitro naraščajoč sektor mednarodne menjave in zato pomemben dejavnik tako na mednarodni kot na narodnogospodarski ravni. Rastoči pomen turizma povečuje potrebe po spoznavanju in razumevanju dejavnikov, ki vplivajo na mednarodni turizem.

Do sedaj je bilo narejenih že veliko raziskav, v katerih so poskušali opredeliti in preučiti glavne dejavnike turističnega povpraševanja. Raziskave se med seboj razlikujejo po namenu in cilju, pogojih raziskovanja, uporabljenih metodah, opredelitvah posameznih spremenljivk, številu vključenih dejavnikov, vrsti dejavnikov, časovnem obdobju raziskovanja, rezultatih in še čem. Primerjava je tako zelo otežena. Obstajajo pa neke splošne zakonitosti, ki veljajo glede dejavnikov turističnega povpraševanja.

Prvi parcialni znanstveni pristopi na področju turizma so se pojavili v zadnjih dvajsetih letih 19. stoletja. Po letu 1940 pa se je začelo obdobje funkcionalnega in zaokroženega obravnavanja turizma. Temelje sodobni znanstveni zasnovi turizma sta postavila Hunziker in Krapf v njunem delu »Grundriss der allgemeinen Fremdenverkehrslehre« iz leta 1942, v katerem sta obravnavala pojavne oblike, specifične zakonitosti in probleme sodobnega turizma (Mihalič, Planina, 2002, str. 69).

Konec petdesetih in v šestdesetih letih 20. stoletja so se za proučevanje turizma pričele uporabljati kvantitativne in računalniško podprte metode, ki so številčno (numerično) dokazale tisto, o čemer so prej samo sklepali na podlagi ekonomske teorije (Mihalič, Planina, 2002, str. 69). Tako je Menges prvi izračunal koeficient dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja za ZR Nemčijo in Švico. Za različna obdobja znotraj let 1924-1956 je ugotovil visoko stopnjo elastičnosti. Krapf je ponovil trditev o visoki dohodkovni elastičnosti turističnega povpraševanja (Mihalič, Planina, 2002, str. 128).

Cicvarić v svojem delu *Ekonomika turizma* obravnava predvsem turizem v Jugoslaviji. V svoji raziskavi je izračunal koeficiente dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja v obdobju 1960-1985 za naslednje države: ZR Nemčijo, Avstrijo, Nizozemsko, Veliko Britanijo, Francijo, ZDA ter Švico. Turistično potrošnjo je izrazil z izdatki turistov v tujini, dohodek pa z družbenim proizvodom na prebivalca. Za omenjene države in Italijo je podal regresijske enačbe, standardne napake parametra b ter koeficiente korelacije. Koeficienti korelacije so bili za vse države visoki (razen Italije), kar kaže na veliko povezanost med turistično potrošnjo in dohodkom. V začetku proučevanega obdobja so značilni visoki koeficienti dohodkovne elastičnosti, ki pa znotraj obdobja postopoma in kontinuirano padajo. Cicvarić je v svojem delu tako potrdil trditev, da z razvojem dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja pada (Cicvarić, 1990, str. 215-216).

Stephen F. Witt in Christine A. Witt sta v model vključila enajst neodvisnih spremenljivk. V svoji raziskavi (Witt, Witt, 1992) sta analizirala turistično povpraševanje v štirih državah (Franciji, Nemčiji, Veliki Britaniji in ZDA) po najpomembnejših turističnih destinacijah (državah) za posamezne države. V proučevanem obdobju 1965-1985 so koeficienti dohodkovne elastičnosti večinoma dosegali vrednosti med 1 in 6, koeficienti cenovne elastičnosti pa so bili večinoma manjši od 1. V modele sta vključevala tudi ostale neodvisne spremenljivke, ki so imele v posameznih primerih pomemben vpliv na turistično povpraševanje.

V Sloveniji je tudi že bilo narejenih nekaj analiz o vplivu dejavnikov na turistično povpraševanje. Planina je leta 1966 analiziral dohodkovno elastičnost povpraševanja domačih turistov pri nas (Planina, 1997, str. 155).

Mihalič in Planina pa sta leta 1985 proučevala dejavnike turističnega povpraševanja, usmerjenega v Slovenijo. Med drugim sta analizirala povpraševanje nemških turistov po Sloveniji za obdobje 1965-1984. Ugotovila sta, da je bilo turistično povpraševanje po tujini v ZR Nemčiji zelo občutljivo na spremembe v narodnem dohodku, vendar pa dohodek ni vidnejši dejavnik turističnega povpraševanja nemških turistov po Sloveniji. Povezava med višino dohodka v ZR Nemčiji in številom nočitev nemških turistov v Sloveniji je namreč zelo šibka ($R^2 = 0,03$), tako da ni mogoče trditi, da med njima obstaja odvisnost (Mihalič, Planina, 1985, str. 52-53).

S proučevanjem turističnega povpraševanja in dejavnikov, ki vplivajo nanj, so se v svojih diplomskih delih ukvarjali tudi študenti Ekonomske fakultete v Ljubljani. V raziskave so vključili različne države. V seznam so razvrščena diplomska dela, ki vključujejo tudi dejavnike turističnega povpraševanja na primeru Italije.

Tabela 1: Seznam regresijskih modelov turistične potrošnje, ki vključujejo tudi primer Italije, v diplomskih delih študentov Ekonomske fakultete v Ljubljani

Zap. št.	Avtor	Leto raziskave	Proučevano obdobje	Spremenljivke					
				Odvisne		Neodvisne			
				1	2	3	4	5	6
1.	Antonić Blaž	2005	1985 - 2002	•		•			•
2.	Bizjak Barbara	1985	1966 - 1981	•		•			
3.	Debeljak Zoran	1990	1967 - 1987		•	•			
4.	Gomboc-Jerman Tatjana	1993	1970 - 1990	•	•	•			
5.	Klun Nevenka	2001	1970 - 1998	•		•			•
6.	Kovač Marija	1995	1974 - 1992		•	•			
7.	Levičnik Mira	1995	1974 - 1992		•	•			
8.	Loborec Vesna	1989	1960 - 1984		•	•			
9.	Marolt Roman	2000	1971 - 1997	•		•	•		•
10.	Mencinger Maja	1995	1978 - 1992		•	•			
11.	Mezek Maša	1996	1975 - 1994		•	•			
12.	Pavlič Iris	2000	1972 - 1994		•	•			•
13.	Ristić Sandra	1991	1970 - 1988		•	•			
14.	Šifrer Helena	2004	1980 - 2001		•	•			•
15.	Zalar Katarina	1981	1966 - 1979	•		•		•	

Spremenljivke: 1-število nočitev; 2-turistični devizni odliv; 3-dohodek; 4-menjalni tečaj; 5-stopnja motorizacije; 6-ostali dejavniki: prosti čas, prenočitvene zmogljivosti, trend, navade, nepravne spremenljivke.

Vir: Diplomski dela navedenih avtorjev.

Večina dosedanjih raziskav temelji na regresijski analizi in na izračunu koeficientov dohodkovne elastičnosti. Največkrat diplomska dela vključujejo le eno neodvisno spremenljivko, osredotočijo se namreč na odvisnost turističnega povpraševanja od dohodka.

Nekateri avtorji so kot odvisno spremenljivko upoštevali raven turistične potrošnje izražene preko turističnih deviznih odlivov. Vesna Loborec je za razdobje 1960-1985 za primer Italije izračunala koeficient elastičnosti pod 1. Ugotovila je tudi, da je povpraševanje italijanskih turistov po počitnicah v tujini manj odvisno od narodnega dohodka kot v drugih evropskih državah, ki jih je vključila v raziskavo (Loborec, 1989, str. 27). Mira Levičnik pa je za obdobje 1974-1992 ugotovila, da je v primeru Italije turistični devizni odliv zelo občutljiv na spremembe v bruto domačem proizvodu. Koeficient elastičnosti pa znaša 1,536 (Levičnik, 1995, str. 29). Helena Šifrer je za Italijo v obdobju 1980-2001 ugotovila visoko vrednost koeficienta dohodkovne elastičnosti, in sicer 4,34 (Šifrer, 2004, str. 30). V primeru Italije se je torej vrednost dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja z leti povečevala. To bi lahko razložili z razliko v gospodarski razvitosti severnega in južnega dela države. V zgodnejšem obdobju so morda potovali predvsem prebivalci severnega dela Italije, pri katerih je zaradi višjih dohodkov dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja nizka. Z rastjo gospodarske razvitosti se je povečeval dohodek tako revnim kot bogatim, vendar se s povečevanjem dohodka hitreje povečuje turistična potrošnja tako revnih kot bogatih. Ko so torej bolj množično pričeli potovati prebivalci z južnega dela države ali tisti z nižjimi dohodki, se je dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja močno povečala.

V nekaterih diplomskih delih pa so avtorji kot odvisno spremenljivko upoštevali število nočitev. Roman Marolt je tako ugotovil, da je za obdobje 1971-1997 koeficient dohodkovne elastičnosti majhen in negativen. Turizem v Sloveniji je za Italijane manjvredna dobrina. Ugotovil je tudi, da so imele navade Italijanov in/ali visoka nespremenljivost turistične ponudbe v Sloveniji zelo velik vpliv na turistično povpraševanje. V model turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji je vključil še menjalni tečaj in spremenljivke za vojno v Sloveniji, na Hrvaškem in v BiH ter energetska krizo leta 1979 (Marolt, 2000, str. 28-29). Nevenka Klun pa je ugotovila, da je za Italijo v obdobju 1970-1998 koeficient dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja po počitnicah v naši državi pozitiven in nizek. Vrednost koeficienta je 0,507. Gre za dobrino široke potrošnje. Analizirala je tudi dve krajši obdobji znotraj tega obdobja. Za obdobje 1970-1986 je bil koeficient negativen, v tem primeru gre torej za manjvredno dobrino. Medtem ko je za obdobje 1987-1998 značilno, da je turizem v Sloveniji za Italijane luksuzna dobrina (Klun, 2001, str. 25-26). Blaž Antonić je prav tako za obdobje 1985-2002 prišel do zaključka, da turistična ponudba Slovenije predstavlja italijanskim turistom luksuzno dobrino. Vrednost koeficienta dohodkovne elastičnosti je 3,69. Predvideval je, da se Italijani pri nas odločijo predvsem za luksuzne oblike turizma (npr. igralniški turizem) (Antonić, 2005, str. 35).

5. IZBIRA PROUČEVANE DRŽAVE IN OBDOBJA PROUČEVANJA TER RAZDELITEV SKUPNEGA TURISTIČNEGA PROMETA PO VRSTAH TURISTIČNIH KRAJEV

Analiza dejavnikov turističnega povpraševanja je v tem diplomskem delu narejena na primeru Italije. Razlogov za tako odločitev je bilo kar nekaj. Predvsem pa so na to vplivala pretekla diplomatska dela na primeru Italije, v katerih so študenti prišli do zanimivih ugotovitev v zvezi z

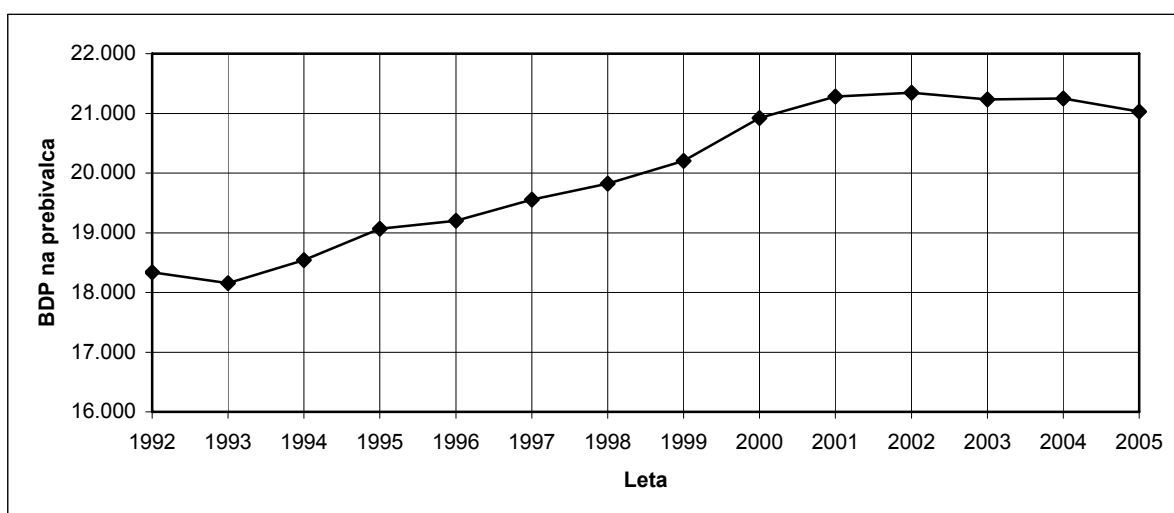
dohodkovno elastičnostjo turističnega povpraševanja in drugimi dejavniki turističnega povpraševanja. Pomembnejši razlog je tudi dejstvo, da je Italija naša sosednja država in je po številu nočitev druga najpomembnejša država za slovenski turizem. Za obdobje proučevanja je izbrano obdobje od leta 1992 dalje, tako da je bil izločen vpliv vojne v Sloveniji leta 1991 na turistično povpraševanje italijanskih turistov po Sloveniji. Zadnje leto proučevanega obdobja pa je leto, za katerega so bili dostopni vsi potrebni podatki. Za skupni turistični promet italijanskih turistov v Sloveniji je to leto 2005, za turistični promet po vrstah turističnih krajev pa je to leto 2004.

5.1. GOSPODARSTVO ITALIJE

Ekonomska politika v Italiji je že od leta 1992 osredotočena na zmanjševanje proračunskega primanjkljaja in javnega dolga. Visoka inflacija in proračunski primanjkljaj sta močno ogrozila možnost Italije za vstop v Evropsko monetarno unijo (EMU) leta 1998. Nujne so bile spremembe javnih financ, s katerimi so zmanjšali vrzel med italijanskim gospodarstvom in gospodarstvi ostalih članic Evropske unije. Zaradi tega pa so se povečali davki in stopnja brezposelnosti. Gospodarstvo je v obdobju do leta 2005 dosegalo le nizke stopnje rasti (Economic Survey of Italy 2005, 2005).

S Slike 1 je razvidna dokaj enakomerna rast BDP na prebivalca v obdobju od leta 1992 do leta 2001. V naslednjih letih pa so bile letne stopnje rasti BDP izredno nizke, stopnje rasti BDP na prebivalca pa so bile v tem obdobju v posameznih letih celo negativne (glej Prilogo 1).

Slika 1: Gibanje BDP na prebivalca v evrih v stalnih cenah iz leta 2000 v obdobju od leta 1992 do leta 2005 za Italijo

Vir: World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 1); Lasten prikaz.

Italija je razdeljena na dvajset regij. Severni del države obsega osem regij: Furlanija-Julijska Krajina, Lombardija, Emilija Romanija, Benečija, Trentino-Gornje Poadižje, Valle d'Aosta, Piemont in Ligurija. V osrednji del države sodijo štiri regije: Toskana, Marke, Umbrija ter Lacij.

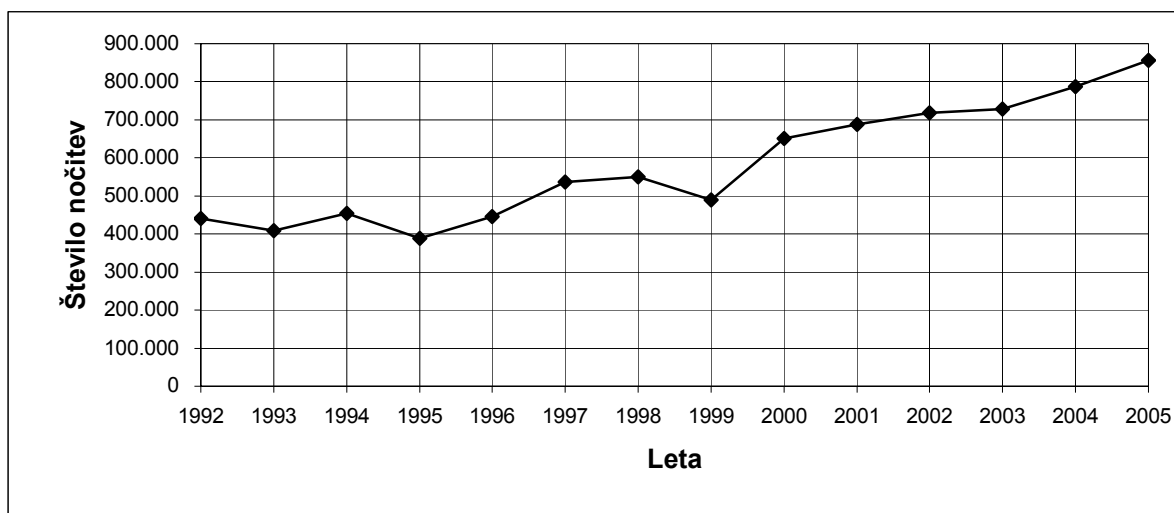
V južnem delu Italije pa se nahaja osem regij: Abrucij, Molise, Kampanija, Apulija, Bazilikata, Kalabrija in otoka Sardinija ter Sicilija.

Za Italijo je značilna velika razlika med južnim delom države z zaostalim gospodarstvom in gospodarsko razvitim severnim delom. Je ena izmed držav članic Evropske Unije, ki se soočajo z visoko stopnjo neenakosti znotraj države. Počasna rast južnega dela Italije je še vedno eden večjih problemov, s katerimi se danes sooča Italija, kljub temu, da lahko v obdobju od leta 1996 do 2003 zasledimo postopno konvergenco med regijami (Annual Report: The situation of Italy 2005, 2007, str. 13).

5.2. TURISTIČNI PROMET PO VRSTAH TURISTIČNIH KRAJEV

Na Sliki 2 je prikazano gibanje skupnega turističnega prometa italijanskih turistov v Sloveniji v letih 1992-2005. Število nočitev italijanskih turistov v Sloveniji je do leta 1999 naraščalo počasi, z manjšimi padci v posameznih letih. Od leta 1999 do leta 2005 pa se je število nočitev turistov iz Italije pri nas skoraj podvojilo.

Slika 2: Gibanje števila nočitev turistov iz Italije v Sloveniji v letih 1992-2005

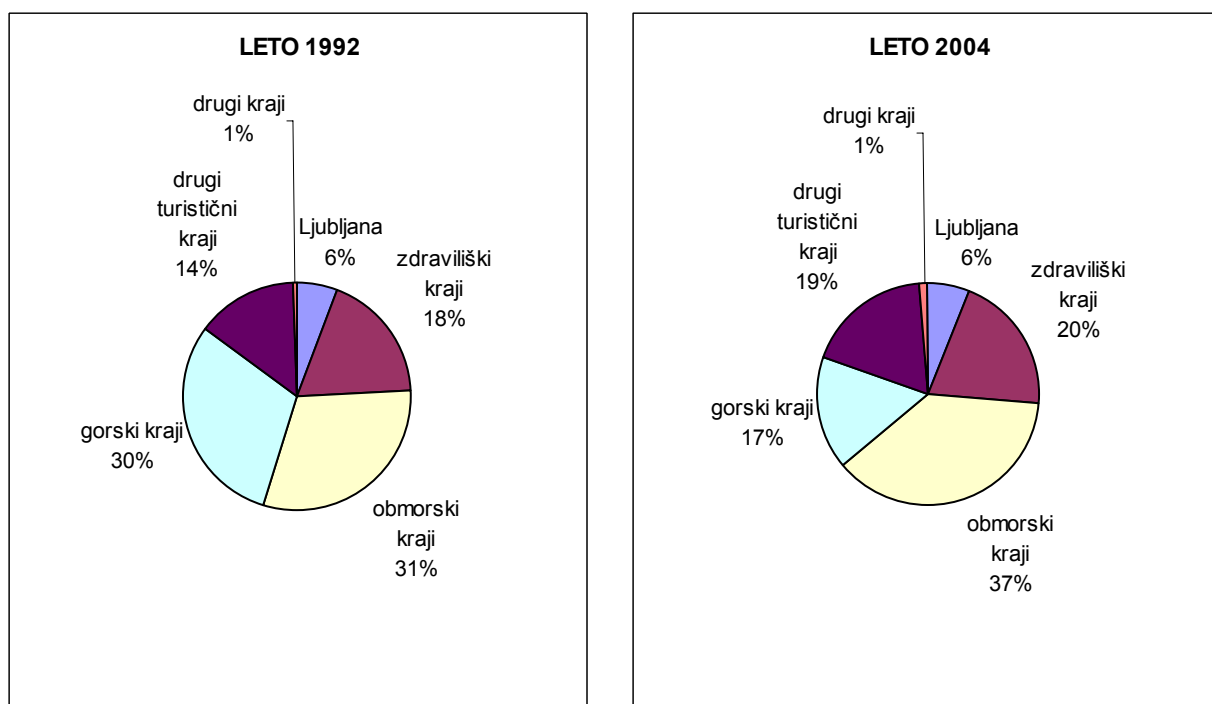
Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Turizem, 2006 (Priloga 2); Lasten prikaz.

Skupni turistični promet italijanskih turistov v Sloveniji lahko razdelimo po vrstah turističnih krajev. Statistični urad republike Slovenije turistične kraje deli na šest skupin: glavno mesto Slovenije – Ljubljana, zdraviliški kraji, obmorski kraji, gorski kraji, drugi turistični kraji in drugi kraji.

S Slike 3 (na str. 18) lahko razberemo, kakšne so bile spremembe v strukturi turističnega prometa leta 2004, glede na leto 1992. Opazimo lahko dve večji spremembi v strukturi turističnega prometa. Leta 2004 se je vidno zmanjšal delež nočitev v gorskih krajih, glede na

skupno število nočitev turistov iz Italije, znatno pa se je povečal delež turističnega prometa v obmorskih krajih v skupnem turističnem prometu.

Slika 3: Struktura turističnega prometa po vrstah turističnih krajev leta 1992 in 2004

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Turizem, 2006 (Priloga 2); Lasten prikaz.

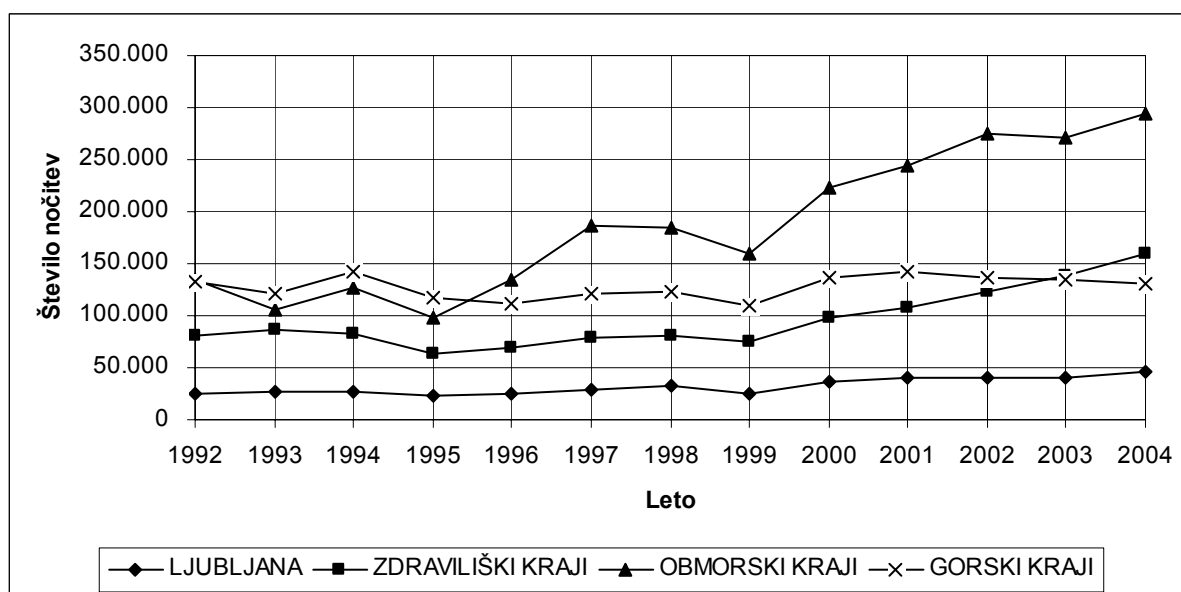
Glede na osnovne privlačnosti posameznih krajev so v analizi obravnavane štiri vrste turizma:

- turizem v Ljubljani, izražen s številom nočitev v Ljubljani;
- zdraviliški turizem, izražen s številom nočitev v zdraviliških krajih;
- obmorski turizem, izražen s številom turistov v obmorskih krajih;
- gorski turizem, izražen s številom nočitev v gorskih krajih.

Števila nočitev italijanskih turistov po vrstah krajev se gibljejo precej drugače kot krivulja za skupno število nočitev italijanskih turistov v Sloveniji. Še najbolj podobno tej krivulji se giblje krivulja za število nočitev v obmorskih krajih, saj se je tudi število nočitev italijanskih turistov v obmorskih krajih od leta 1999 do leta 2004 skoraj podvojilo. Število nočitev v zdraviliških krajih je v proučevanem obdobju prav tako znatno naraščalo. Podvojilo se je v obdobju od leta 1992 do leta 2004. Znotraj tega obdobja pa v posameznih letih beležimo tudi zmanjšanja števila nočitev. Podobne spremembe lahko opazimo tudi pri gibanju števila nočitev italijanskih turistov v Ljubljani. Povsem drugače od vseh ostalih krivulj pa se giblje krivulja, ki prikazuje število nočitev italijanskih turistov v gorskih krajih. Tako lahko vidimo, da je bilo leta 2004 celo nekaj manj nočitev kot leta 1992. Znotraj tega obdobja pa se je število nočitev v posameznih letih

nekoliko povečevalo ali zmanjševalo (glej Prilogo 2). Gibanje števila nočitev po vrstah turističnih krajev je prikazano na Sliki 4.

Slika 4: Nočitve turistov iz Italije v Sloveniji po vrstah turističnih krajev v letih 1992-2004

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Turizem, 2006 (Priloga 2); Lasten prikaz.

Vse zgoraj navedene krivulje gibanja števila nočitev se med seboj vidno razlikujejo. V nadaljevanju diplomske naloge so zato najprej analizirani dejavniki turističnega povpraševanja za Slovenijo skupaj, nato pa še za posamezne štiri vrste turizma navedene zgoraj. Tako je obravnavanih pet različnih funkcij turističnega povpraševanja.

6. ANALIZA ODVISNOSTI

V socialno ekonomskih raziskavah pogosto proučujemo odvisnost in medsebojno povezanost pojavov. Cilj analize je ugotavljanje in merjenje odvisnosti in povezanosti med opazovanimi pojavi. Pri analizi odvisnosti želimo ugotoviti, v kolikšni meri je variiranje enega pojava odvisno od variiranja drugega ali več drugih pojavov. Za odvisnost množičnih pojavov, ki jih proučuje statistika, je značilno, da ta odvisnost ni tako močna in jasna, da bi jo izrazili kot funkcijsko odvisnost, kot jo poznamo v matematiki. Pojav, ki ga proučujemo v odvisnosti od nekega drugega pojava je, običajno odvisen tudi od nekih drugih pojavov, ki niso predmet analize. Med njimi so tudi tako imenovani slučajni vplivi. Takšno odvisnost imenujemo stohastična (korelacijska) odvisnost (Košmelj, 2005, str. 1-2).

V nekaterih primerih lahko iz vsebinske zveze med pojavi ugotovimo, da lahko enega od proučevanih pojavov opredelimo kot odvisno spremenljivko in drugega kot neodvisno spremenljivko. Enega torej za posledico in drugega za vzrok. Analizo take odvisnosti imenujemo regresijska analiza (Košmelj, 2005, str. 4).

6.1. REGRESIJSKA ANALIZA

Cilj regresijske analize je analizirati, kako se odvisna spremenljivka spreminja v odvisnosti od spreminjanja neodvisne spremenljivke (Košmelj, 2005, str. 4). Kadar preučujemo vpliv več neodvisnih spremenljivk na odvisno, govorimo o multipli regresijski analizi. Z multiplo regresijo ugotavljamo parametre oziroma regresijske koeficiente za vsako vključeno neodvisno spremenljivko. Vsak parameter meri, kako posamezna neodvisna spremenljivka vpliva na odvisno spremenljivko, če se vrednosti vseh ostalih neodvisnih spremenljivk ne spreminjajo (Hrovatin, 1994, str. 48).

6.2. USTREZNOST IN ZANESLJIVOST REGRESIJSKEGA MODELA

Po izgradnji modela moramo presoditi in preveriti dobljene parametre. Preveritev rezultatov sestavlja ugotovitev, ali so ocene parametrov teoretično sprejemljive in statistično zadovoljive. Pri tem uporabljamo različna merila, ki jih lahko razvrstimo v tri skupine. V prvo skupino sodijo ekonomska a priori sodila, ki so določena na podlagi ekonomske teorije. V drugi skupini so predvsem standardna statistična sodila, ki jih določa statistična teorija. V tretjo skupino sodijo ekonometrična sodila, torej merila sprejemljivosti ocenjenega modela, ki so bila razvita v ekonometriji (Pfajfar, 1998, str. 23).

Za preverjanje ustreznosti in zanesljivosti regresijskih modelov in regresijskih koeficientov se uporabljajo naslednje statistične mere in testi:

- multipli determinacijski koeficient (R^2): meri delež variance odvisne spremenljivke, ki je pojasnjena z vsemi neodvisnimi spremenljivkami, vključenimi v regresijski model. Vrednost determinacijskega koeficienta leži med 0 in 1. Vrednost nič pomeni, da ni nikakršne odvisnosti med odvisno in katerokoli izmed neodvisnih spremenljivk, vrednost ena pa, da je mogoče gibanje vrednosti odvisne spremenljivke v celoti pojasniti s pomočjo neodvisnih spremenljivk. Slaba lastnost determinacijskega koeficienta je, da se vedno poveča, ko vključimo dodatno neodvisno spremenljivko, čeprav ta, glede na teorijo, ne more vplivati na odvisno spremenljivko. Zato moramo biti previdni pri vključevanju dodatnih spremenljivk, saj cilj ni le čim večji determinacijski koeficient, temveč tudi čim bolj zanesljive ocene parametrov (Hrovatin, 1994, str. 59-60);
- t-preizkus: s katerim preverjamo statistično značilnost regresijskih koeficientov. Na osnovi ocene regresijskega koeficienta, ki smo jo dobili na podlagi enega samega vzorca, ne moremo zanesljivo sklepati, ali neodvisna spremenljivka res vpliva na odvisno spremenljivko. Ugotoviti moramo, ali lahko trdimo, da posamezni regresijski koeficient v modelu ni enak nič. Za vsak regresijski koeficient določimo ničelno in alternativno domnevo. Postavimo ničelno domnevo, da je prava vrednost regresijskega koeficienta enaka nič. V tem primeru ni odvisnosti med neodvisno in odvisno spremenljivko. Zato želimo ničelno domnevo zavreči. Ničelni domnevi postavimo alternativno domnevo, da je regresijski koeficient različen od nič. Ničelno domnevo zavrnemo, kadar je izračunana vrednost t-

preizkusa večja od ustrezne kritične vrednosti t-porazdelitve. Običajno jo zavrremo z verjetnostjo $\alpha = 0,05$. Takrat lahko trdimo, da je regresijski koeficient statistično značilno različen od nič, torej da obstaja odvisnost med neodvisno in odvisno spremenljivko (Hrovatin, 1994, str. 40-42);

- F-preizkus: uporablja se za preizkušanje ničelne domneve, da so vsi regresijski koeficienti enaki nič. Če je ničelna domneva resnična, ni odvisnosti med odvisno in neodvisnimi spremenljivkami. Ko vrednost F-preizkusa preseže tako imenovano kritično vrednost, lahko z določeno stopnjo značilnosti α zavrremo ničelno domnevo, da so vsi regresijski koeficienti enaki nič (Hrovatin, 1994, str. 65). V tem primeru je vsaj en regresijski koeficient različen od nič;
- multikolinearnost: v regresijskem modelu se pojavi tedaj, ko sta dve ali več neodvisnih spremenljivk medsebojno zelo odvisni. Regresijska analiza ocenjuje vpliv posamezne neodvisne spremenljivke na odvisno spremenljivko, pri čemer so ostale spremenljivke nespremenjene. Če pa je prisotna multikolinearnost, če se torej dve neodvisni spremenljivki vedno proporcionalno spreminjata v isti smeri, pa ne moremo ugotoviti, v kakšni meri posamezna neodvisna spremenljivka vpliva na odvisno spremenljivko (Hrovatin, 1994, str. 66-67);
- avtokorelacija: je problem, ki nastane zato, ker ni izpolnjena določena predpostavka regresijske analize. Pojavlja se predvsem v časovnih vrstah in krši predpostavko o neodvisnosti zaporednih vrednosti slučajne spremenljivke. Največkrat uporabljen test za odkrivanje avtokorelacije je tako imenovan Durbin – Watsonov test (Hrovatin, 1994, str. 67-69). Vrednosti tega testa ležijo med 0 in 4. Če je vrednost 2, lahko domnevamo, da avtokorelacije ni (Košmelj, 2005, str. 116). Meje sprejetja domneve, da avtokorelacije ni, pa so različne. Stroga meja predpostavlja vrednost Durbin – Watsonovega testa med 1,93 in 2,07. Tako strogo mejo običajno izpolni le malo modelov, zato je razširjena meja med 1,6 in 2,4. Nekateri avtorji pa kot sprejemljivo upoštevajo celo mejo med 1,5 in 2,5 (Witt, Witt, 1992, str. 32);
- pravilni predznaki: uporabnost oziroma zanesljivost modela nam med drugim kažejo predznaki izračunanih regresijskih koeficientov. Predznaki naj bi bili v skladu z ekonomsko teorijo. Regresijski koeficient za dohodek naj bi imel pozitiven predznak, običajno večji dohodek pomeni večje turistično povpraševanje oziroma potrošnjo. Omenjeni koeficient je lahko tudi negativen, v primeru, da turisti iz Italije dojemajo turistično ponudbo Slovenije kot manjvredno dobrotno. Koeficient za časovno spremenljivko z odlogom bi moral biti pozitiven. Koeficient za trend pa je lahko pozitiven ali negativen, odvisno od večanja ali manjšanja priljubljenosti zaradi spreminjanja okusov. Predznak koeficienta za ceno pa mora biti negativen, saj dvig cen načeloma pomeni zmanjšanje povpraševanja.

7. ANALIZA ODVISNOSTI TURISTIČNEGA POVPRASEVANJA OD IZBRANIH DEJAVNIKOV

Z analizo smo želeli ugotoviti, kakšna dobrina je turistično povpraševanje po Sloveniji za italijanske turiste. Povpraševanje italijanskih turistov po Sloveniji je v prvi vrsti obravnavano v

odvisnosti od bruto domačega proizvoda Italije. V analizo pa smo želeli vključiti še druge dejavnike, ki vplivajo na turistično povpraševanje. Kot metoda proučevanja odvisnosti je bila izbrana regresijska analiza.

Najprej je obravnavano turistično povpraševanje italijanskih turistov po Sloveniji skupaj, nato pa smo želeli ugotoviti še, kako se turistično povpraševanje razlikuje po posameznih vrstah turističnih krajev. Obdobje proučevanja je obdobje od leta 1992 do leta 2004 oziroma leta 2005 (glej poglavje 5.2., na str. 17).

Statistično analizo običajno delamo v nekaj zaporednih korakih oziroma fazah. Tudi v tem delu analiza sledi omenjenim korakom (Hrovatin, 1994, str. 17):

- oblikovanje modela na podlagi ekonomske teorije;
- zbiranje podatkov in priprava podatkov za obdelavo;
- izbira funkcije;
- analiza in interpretacija rezultatov.

7.1. OBLIKOVANJE MODELA

Osnova za oblikovanje modela je funkcija turistične potrošnje. Z njo prikažemo dejavnike, ki vplivajo na turistično povpraševanje oziroma povezanost med dejavniki ter turistično potrošnjo. Različni avtorji v modele turističnega povpraševanja vključujejo različne dejavnike. Pri izbiri dejavnikov, je bil v pomoč model turističnega povpraševanja, ki sta ga zasnovala Christine A. Witt in Stephen F. Witt in je podrobneje že predstavljen v poglavju 2.2.2. (na str. 4). Avtorja sta v model vključila le dejavnike, ki se jih da kvantificirati oziroma izmeriti.

V model smo želeli smiselno vključiti čim več dejavnikov, ki vplivajo na turistično povpraševanje italijanskih turistov po Sloveniji. Kljub temu pa je predvsem zaradi dveh razlogov v model vključenih bistveno manj dejavnikov, kot sta jih vključila zgoraj omenjena avtorja. Prvi razlog je, da se zaradi predhodnih raziskav vključitev posameznega dejavnika ni zdela potrebna oziroma smiselna. Nekaterih dejavnikov pa v model niso bilo vključeni zaradi določenih omejitev, predvsem pri dostopnosti podatkov. V model so tako vključeni štirje dejavniki turističnega povpraševanja.

Osnovni analizirani model ima naslednjo obliko:

$$\frac{STN_{jt}}{PREB_t} = f\left(\frac{BDP_t}{PREB_t}, IGS_b, BENC_b, \frac{STN_{j(t-1)}}{PREB_{(t-1)}}\right) + U,$$

kjer je:

STN_{jt} število nočitev turistov iz Italije v destinaciji j v letu t;

$PREB_t$	število prebivalcev v Italiji v letu t ;
BDP_t	višina bruto domačega proizvoda v Italiji v letu t v stalnih cenah iz leta 2000;
IGS_t	indeks cen gostinskih storitev v Sloveniji v letu t z osnovo v letu 2000;
$BENC_t$	cena neosvinčenega bencina v Italiji v letu t v stalnih cenah iz leta 2000;
$STN_{j(t-1)}$	število nočitev turistov iz Italije v destinaciji j v letu $t-1$;
$PREB_{(t-1)}$	število prebivalcev v Italiji v letu $t-1$;
U	slučajna napaka.

7.2. ZBIRANJE IN PRIPRAVA PODATKOV

Za analizo smo potrebovali podatke za pet časovnih vrst. Podatke o turistični potrošnji italijanskih turistov v Sloveniji (odvisna spremenljivka), podatke o dohodkih v Italiji (prva neodvisna spremenljivka), podatke o stroških bivanja turistov v Sloveniji (druga neodvisna spremenljivka), podatke o transportnih stroških (tretja neodvisna spremenljivka) in podatke za časovno spremenljivko z odlogom (četrta neodvisna spremenljivka).

7.2.1. TURISTIČNO POVPRASEVANJE

Po definiciji Hunzikerja in Krapfa je turistično povpraševanje tista količina turističnih proizvodov, ki jih turist želi potrošiti. Turistično povpraševanje je potencialno povpraševanje, ki pa zaradi težav pri ugotavljanju količine ostaja v veliki meri le teoretska postavka, ki se le redko uporablja v modelih. Večkrat pa v modelih turističnega povpraševanja, povpraševanje izrazimo kot realno ali realizirano povpraševanje, ki je ožji pojem (Mihalič, Planina, 2002, str. 77-79). Ker statistika zajema podatke o dejanskem povpraševanju, je v analizi upoštevana ta kategorija.

Turistično potrošnjo ali realno turistično povpraševanje bi morali izmeriti s količino porabljenih dobrin. Numerično je to mogoče izraziti le z deviznim prilivom od turizma. To kategorijo pa je težko meriti in statistično spremljati, saj dejavnost turizma sega v vsa področja gospodarstva in negospodarstva, kar povzroči težave pri celovitem zajemanju podatkov o turistični potrošnji. Turistično porabo zato nadomestimo s turističnim prometom, ki ga lahko izražamo s številom statistično registriranih turističnih nočitev, številom turistov ali s številom vstopov tujih državljanov v Slovenijo (Planina, 1997, str. 124).

Število nočitev kot kazalec turistične potrošnje pa ima naslednje pomanjkljivosti (Mihalič, Planina, 1985, str. 3):

- prenočitve bi bile pravilni kazalec turistične potrošnje le v primeru, če bi ostala povprečna dnevna potrošnja nespremenjena. Vendar pa ta, čeprav izražena v stalnih cenah, narašča nekaj časa hitreje, nekaj časa pa počasneje kot število nočitev;

- prenočitve kažejo le razvoj stacionarnega turizma, ne pa tudi oblik turizma, ki niso povezane s prenočevanjem. Prav te oblike turizma pa se zaradi razvoja motorizacije in več prostega časa ob koncu tedna razvijajo hitreje kot klasični počitniški turizem.

Ravno v primeru povpraševanja italijanskih turistov po Sloveniji pa gre velikokrat za take oblike turizma. Na primer igralniški turizem mnogokrat ni povezan s prenočevanjem Italijanov v Sloveniji. Po drugi strani pa so bile na primer leta 2003 igre na srečo četrti najpomembnejši motiv za bivanje italijanskih turistov v Sloveniji (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 43).

Kljub navedenim pomanjkljivostim, je število nočitev še vedno najboljši razpoložljivi indikator turističnega prometa, zato je v analizi prikazan s številom nočitev na prebivalca v vseh vrstah turističnih zmogljivosti.

Nekateri avtorji v svojih analizah upoštevajo prebivalstvo kot samostojno pojasnjevalno spremenljivko. V tem primeru lahko pride do problema multikolinearnosti. Zato se omenjeno spremenljivko običajno vključi v model tako, da se prikaže turistično porabo na prebivalca in posledično tudi dohodek na prebivalca (Witt, Witt, 1992, str. 16-17).

Podatki o številu nočitev tujih turistov po vrstah krajev in po državni pripadnosti so objavljeni v Letnem pregledu turizma, za zadnji dve obravnavani leti pa na spletni strani Statističnega urada RS. Podatki za skupno število nočitev italijanskih turistov v Sloveniji v letu 2005 pa so objavljeni v publikaciji Statistične informacije. Podatki o prebivalstvu se nanašajo na povprečno število prebivalcev v posameznem letu in so na voljo na spletni strani Mednarodnega denarnega sklada (IMF), v podatkovni bazi World Economic Outlook Database.

7.2.2. DOHODEK

Dohodek je običajno vključen v analizo povpraševanja. Količino dohodka označujejo vse vrste dohodka, iz katerih se financira turistična potrošnja. To so: bruto domači proizvod, narodni dohodek ali osebni dohodek (Mihalič, Planina, 2002, str. 123). Zaradi dosegljivosti podatkov je za neodvisno spremenljivko izbran bruto domači proizvod. Kadar se dohodek primerja s turističnim prometom, ki je fizični kazalec, je treba dohodek vedno prikazati v stalnih cenah.

V tej analizi je dohodek prikazan kot bruto domači proizvod na prebivalca, izražen v stalnih cenah iz leta 2000. Podatki so objavljeni na spletni strani Mednarodnega denarnega sklada.

7.2.3. STROŠKI BIVANJA TURISTOV V DESTINACIJI

Tudi cene (v tem primeru predstavljajo stroške bivanja v izbrani destinaciji) so navadno vključene kot pojasnjevalna spremenljivka v funkcijo povpraševanja. Pri tem pa se pojavi problem, v kakšni obliki to spremenljivko vključiti v model povpraševanja.

Stephen F. Witt in Christine A. Witt v zvezi s tem navajata tri možnosti, ki so pri tem na voljo (Witt, Witt, 1992, str. 30):

1. pravi stroški turističnega bivanja v izbrani destinaciji,
2. indeks cen življenjskih potrebščin,
3. menjalni tečaj.

Menjalni tečaj se običajno uporablja kot dopolnilna spremenljivka pravim stroškom turističnega bivanja ali indeksu cen življenjskih potrebščin. Lahko pa v modelu turističnega povpraševanja nastopi tudi kot samostojna nadomestna spremenljivka za ceno. Razlog za to je, da se nekateri turisti bolj zavedajo spreminjanja menjalnega tečaja kot pa dejanskih stroškov bivanja v turističnem kraju. Zavedati pa se moramo, da je menjalni tečaj kot nadomestna spremenljivka lahko zavajajoč. V primeru, da postane menjalni tečaj za turista ugoden, se ta učinek lahko izniči z razmeroma visoko stopnjo inflacije (Witt, Witt, 1992, str. 19).

Pravi stroški bivanja v izbrani destinaciji naj bi bili najboljša izbira za vključitev v model, vendar rezultati empiričnih raziskav Stephen F. Witt-a in Christine A. Witt tega niso potrdili. Nakazujejo celo, da je indeks cen življenjskih potrebščin povsem zadovoljiv približek za ocenitev stroškov bivanja (Witt, Witt, 1992, str. 46). V nekaterih raziskavah pa so avtorji predlagali, da se namesto indeksa cen življenjskih potrebščin uporabi indeks cen turističnih storitev, ki bolje odraža stroške bivanja turistov v izbrani destinaciji (Witt, Witt, 1992, str. 19).

Za ocenitev stroškov bivanja je v tej analizi uporabljen indeks cen gostinskih storitev z osnovo v letu 2000. Podatki so objavljeni v publikacijah Statistični letopis in Slovenija v številkah.

7.2.4. TRANSPORTNI STROŠKI

Stephen F. Witt in Christine A. Witt sta v svoj model vključila dve vrsti transportnih stroškov: stroške potovanja z letalom in stroške potovanja po kopnem (Witt, Witt, 1992, str. 18). V tem diplomskem delu so v analizo vključeni le stroški potovanja po kopnem, ker je Italija sosednja država Slovenije in lahko predvidevamo, da večina italijanskih turistov pride k nam z avtom. Potrditev dobimo v raziskavi Statističnega urada Republike Slovenije. Leta 2003 se je kar 82,2 odstotka italijanskih turistov v Slovenijo pripeljalo z avtomobilom ali kombijem (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 42).

Transportne stroške moramo v funkcijo povpraševanja vključiti v valuti države izvora in po stalnih cenah (Witt, Witt, 1992, str. 18). Kot stroške transporta je v analizi upoštevana cena za liter neosvinčenega bencina. Tekoče cene so deflacionirane z indeksom cen življenjskih potrebščin z osnovo v letu 2000. Podatki o cenah bencina v Italiji so na voljo v podatkovni bazi Euromonitor, podatki o indeksu cen življenjskih potrebščin pa na spletni strani Mednarodnega denarnega sklada.

7.2.5. NEODVISNA ČASOVNA SPREMENLJIVKA Z ODLOGOM

Omenjeno spremenljivko vključimo v model turističnega povpraševanja, če predvidevamo, da je to potrebno. Ta spremenljivka naj bi v prvi vrsti odražala navade turistov. Ljudje se radi vračajo v destinacijo, kjer jim je bilo všeč. Negotovost je mnogo manjša pri obisku že poznane turistične destinacije kot pri obisku še neznane destinacije. Poleg tega ljudje svoje izkušnje z obiskano destinacijo delijo s svojimi prijatelji, sorodniki in znanci, ki se ponavadi zanesejo na njihova mnenja, kar zmanjša negotovost pred obiskom teh turističnih krajev. Informacije »od ust do ust« imajo pri izbiri destinacije pravzaprav lahko pomembnejšo vlogo kot marketinške dejavnosti. Spremenljivka pa odraža tudi spremenljivost turistične ponudbe. Spremenljivost oziroma prilagodljivost turistične ponudbe je majhna. V primeru, ko je turistični kraj turistično slabo razvit, lahko dolgo traja, da se razvije. Spremembe zahtevajo čas, velika finančna sredstva in vlaganja. Podobno pa, ko turizem v neki destinaciji doseže visoko raven razvitosti, taka navadno tudi ostane (Witt, Witt, 1992, str. 24-25).

Po rezultatih raziskave Statističnega urada Republike Slovenije je leta 2003 kar 76,3 odstotka italijanskih turistov kot vir informacij o možnosti počitnic v Sloveniji navedlo osebne izkušnje in priporočila sorodnikov in prijateljev. Prvič je bilo v Sloveniji na počitnicah le četrtnina od vseh italijanskih turistov in tri četrtine anketiranih italijanskih turistov bi se na počitnice v Slovenijo še vrnilo (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 44). Zaradi zgoraj omenjenih rezultatov raziskave, in ker se je neodvisna časovna spremenljivka z odlogom v diplomskih delih študentov Ekonomske fakultete v preteklosti pokazala kot statistično značilna, je vključena tudi v ta model turističnega povpraševanja.

7.3. IZBIRA OBLIKE FUNKCIJE

Funkcijo turistične potrošnje navadno izražamo v dveh različnih oblikah, kot linearno ali kot potenčno funkcijo. Slednja se pogosteje uporablja in ima v splošnem obliko (Mihalič, Planina, 2002, str. 124):

$$Y' = \alpha X^\beta,$$

kjer je:

- Y' odvisna spremenljivka,
- X neodvisna spremenljivka,
- α regresijska konstanta,
- β parameter regresijske konstante, koeficient elastičnosti funkcije.

Parameter α je regresijska konstanta. Parameter β (regresijski koeficient) pa nam pove, za koliko odstotkov se v povprečju spremeni vrednost odvisne spremenljivke, če se neodvisna spremenljivka poveča za en odstotek (Rogelj, 2000, str. 127). Izraža relativno spremembo odvisne spremenljivke glede na relativno spremembo neodvisne spremenljivke in predstavlja koeficient elastičnosti.

Zaradi možnosti ocene parametrov moramo to funkcijo transformirati, tako da dobimo funkcijo, ki je linearna v parametrih. To storimo z logaritmiranjem obeh strani enačbe:

$$\ln Y' = \ln \alpha + \beta \ln X$$

Za analizo linearizirane potenčne funkcije lahko nato uporabimo orodja za linearno regresijsko analizo. Pri interpretaciji rezultatov pa je potrebno to ustrezno upoštevati.

Uporabljena je potenčna oblika funkcije, ker je to najpogosteje uporabljena oblika funkcije turističnega povpraševanja in je parameter β že koeficient elastičnosti, kar je v pomoč pri interpretaciji rezultatov.

7.4. ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV PRVEGA MODELA

Analiza ekonometričnega modela je bila opravljena s pomočjo računalniškega programa SPSS za Windows. Neodvisne spremenljivke so bile vključene v model po metodi »stepwise«, za katero je značilno, da neodvisne spremenljivke, ki izpolnjujejo kriterij vključitve, sprejema v model postopoma. Po vključitvi vsake nove neodvisne spremenljivke pa preverimo, ali katera izmed že vključenih neodvisnih spremenljivk izpolnjuje kriterije izključitve. V tem primeru jo izključimo iz modela (Rovan, Turk, 1999, str. 143). Kriterij vključitve je pri tem statistična značilnost ocenjenega parcialnega regresijskega koeficienta. To pomeni, da mora biti pri preizkušanju ničelne domneve $H_0: \beta_j = 0$, dvostranska stopnja značilnosti manjša od 0,05 (Rogelj, 2000, str. 116).

Linearizirana oblika osnovnega potenčnega modela, ki je bila računalniško obdelana je:

$$\ln \frac{STN_{jt}}{PREB_t} = \ln \alpha + \beta_1 \ln \frac{BDP_t}{PREB_t} + \beta_2 \ln IGS_t + \beta_3 \ln BENC_t + \beta_4 \ln \frac{STN_{j(t-1)}}{PREB_{(t-1)}} + u$$

7.4.1. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO SLOVENIJI

V model turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji je uporabljena metoda »stepwise« vključila le eno neodvisno spremenljivko: dohodek. Statistično značilen je le regresijski koeficient za ln BDP na prebivalca.

Ocena determinacijskega koeficienta znaša 0,835, kar pomeni, da je 83,5 odstotkov variance logaritma nočitev na prebivalca pojasnjene z vplivom v model vključenih spremenljivk; v tem primeru z linearnim vplivom logaritmov vrednosti BDP na prebivalca.

Z vrednostjo F-testa 60,702 smo pri zanemarljivi stopnji značilnosti zavrnilo ničelno domnevo, da so vsi regresijski koeficienti enaki nič.

Tabela 2: Ocene parametrov regresijskega modela za povpraševanje Italijanov po Sloveniji v letih 1992-2005

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-43,164	-8,725	0,000
Ln BDP na prebivalca	3,893	7,791	0,000
DW = 1,256	R ² = 0,835	F = 60,702	0,000

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; Turizem, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 3); Lasten izračun.

Konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po Sloveniji je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -43,164 + 3,893 \ln \frac{BDP}{PREB}$$

V Tabeli 2 izračunana vrednost regresijskega koeficienta za ln BDP na prebivalca nam pove, da se bo število nočitev na prebivalca italijanskih turistov v Sloveniji povečalo v povprečju za 3,893 odstotka, če se bo v Italiji bruto domači proizvod na prebivalca povečal za 1 odstotek.

Regresijski koeficient za BDP je kar koeficient dohodkovne elastičnosti in je zelo visok. Glede na visoko ocenjeno vrednost dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja lahko po Badouinovi klasifikaciji dobrin ugotovimo, da je turizem v Sloveniji za Italijane luksuzna dobrina.

Možno razlago za visoko dohodkovno elastičnost turističnega povpraševanja bi lahko iskali v že prej omenjeni razliki v razvitosti med severnim in južnim delom Italije, ki se kaže v neenakomerni porazdelitvi dohodka med prebivalci. Z gospodarskim razvojem se povečuje dohodek vsem prebivalcem, turistična potrošnja revnih pa se povečuje hitreje kot bogatih.

Potovati začnejo prebivalci iz nižjih dohodkovnih razredov, katerih turistično povpraševanje je bolj občutljivo na spremembe v dohodku.

Zgornja razlaga pa se pokaže kot neprimerna, če vemo, da v Slovenijo prihajajo turisti predvsem iz razvitejših severnih pokrajin Furlanije-Juljske Krajine, Lombardije, Emilije Romanije in Benečije (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 39).

Bolj verjetna razlaga za visoko dohodkovno elastičnost turističnega povpraševanja pa je, da se Italijani pri nas odločajo bolj za luksuzne oblike turizma, kot je na primer igralniški turizem. O tem govori tudi podatek, da so leta 2003 italijanski turisti v Sloveniji kar 21,8 odstotka vseh izdatkov porabili za igre na srečo. Odstotek teh izdatkov je precej večji kot pri turistih iz drugih držav. Igre na srečo so tudi četrti najpomembnejši motiv pri odločitvi italijanskih turistov za počitnice v Sloveniji (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 111).

Vse ostale neodvisne spremenljivke vključene v osnovni model pa so bile zaradi statistično neznačilnih regresijskih koeficientov iz obravnavanega modela izločene. Bivariatna korelacijska koeficienta med neodvisnima spremenljivkama (indeks cen gostinskih storitev, navade) in odvisno spremenljivko pa sta visoka (glej Prilogo 9). Gre torej za močno odvisnost med cenami in odvisno spremenljivko ter navadami in neodvisno spremenljivko. Razlog za statistično neznačilna regresijska koeficienta za ceno in navade lahko iščemo v multikolinearnosti, ki se pojavi, ko sta dve ali več pojasnjevalni spremenljivki med seboj odvisni. V zgoraj omenjeni prilogi lahko vidimo, da taka odvisnost med drugim obstaja tudi med BDP-jem in cenami ter BDP-jem in navadami.

Iz modela je bila prav tako izločena spremenljivka cene bencina. Med omenjeno neodvisno spremenljivko in odvisno spremenljivko pa tudi na podlagi bivariatnega korelacijskega koeficienta ne moremo sklepati na močno povezanost med njima.

Na podlagi zgornjega modela lahko rečemo, da ima na turistično povpraševanje Italijanov po Sloveniji največji vpliv dohodek, vendar je pojav multikolinearnosti med neodvisnimi spremenljivkami razlog, da sta bili iz modela izločeni dve pojasnjevalni spremenljivki, ki vplivata na odvisno spremenljivko. Poleg tega je v modelu prisotna avtokorelacija, ki jo je potrebno odpraviti ali pa rezultate jemati z zadržkom. Ocene regresijskih koeficientov so lahko take zaradi avtokorelacije in ne le zaradi povezave med spremenljivkami.

7.4.2. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO LJUBLJANI

Tudi v model turističnega povpraševanja Italijanov po Ljubljani je vključena le spremenljivka dohodek. Vendar je v tem primeru vrednost determinacijskega koeficienta nižja. Pove, da je s spremembami v vključeni spremenljivki mogoče pojasniti 72,3 odstotka sprememb v turističnem povpraševanju. Nižja, čeprav še vedno statistično značilna, pa je tudi vrednost F-testa.

Tabela 3: Ocene parametrov regresijskega modela za povpraševanje Italijanov po Ljubljani v letih 1992-2004

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-40,149	-6,591	0,000
Ln BDP na prebivalca	3,298	5,358	0,000
DW = 1,396	R ² = 0,723	F = 28,711	0,000

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 4); Lasten izračun.

Konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po Ljubljani je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -40,149 + 3,298 \ln \frac{BDP}{PREB}$$

Po Badouinovi klasifikaciji dobrin turistično povpraševanje Italijanov po Ljubljani spada med luksuzne dobrine, saj je tudi v tem primeru dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja zelo visoka.

Na turistično povpraševanje Italijanov po Ljubljani ima največji vpliv dohodek, ki pa pojasnjuje manjši odstotek sprememb v turističnem povpraševanju kot v prejšnjem primeru. Podobno kot v zgornjem primeru sta iz modela zaradi multikolinearnosti izločeni dve pojasnjevalni spremenljivki, ki imata visoka bivariatna korelacijska koeficienta z odvisno spremenljivko (glej Prilogo 10). Prisotna pa je tudi avtokorelacija.

7.4.3. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO ZDRAVILIŠKIH KRAJIH

Model turističnega povpraševanja italijanskih turistov po zdraviliških krajih vključuje le dohodek. Model ima tudi najnižjo vrednost ocene determinacijskega koeficienta ter vrednost F-testa. Čeprav je model sprejemljiv, pa nam ne pojasnjuje dovolj dobro dejavnikov turističnega povpraševanja po zdraviliških krajih.

Tabela 4: Ocene parametrov regresijskega modela za povpraševanje Italijanov po zdraviliških krajih v letih 1992-2004

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-38,403	-4,195	0,001
Ln BDP na prebivalca	3,231	3,494	0,005
DW = 0,582	R ² = 0,526	F = 12,206	0,005

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 5); Lasten izračun.

Konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po zdraviliških krajih je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -38,403 + 3,231 \ln \frac{BDP}{PREB}$$

Glede na dohodkovno elastičnost turističnega povpraševanja, bi lahko turistično povpraševanje Italijanov po zdraviliških krajih uvrstili med luksuzne dobrine.

Visoka in statistično značilna bivariatna korelacijska koeficienta med navadami in indeksom cen gostinskih storitev ter številom nočitev govorijo o odvisnosti med tema pojasnjevalnima spremenljivkama in turistično potrošnjo. Iz modela sta izključeni zaradi multikolinearnosti (glej Prilogo 11).

Poleg tega zelo nizka vrednost Durbin –Watsotsonovega testa kaže, da je v modelu prisotna avtokorelacija.

Spremembe v dohodku pojasnjujejo razmeroma malo sprememb v turističnem povpraševanju italijanskih turistov po zdraviliških krajih. To pomeni, da poleg dohodka na turistično povpraševanje vplivajo tudi drugi dejavniki.

7.4.4. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO OBMORSKIH KRAJIH

V model turističnega povpraševanja Italijanov po obmorskih krajih je vključena neodvisna spremenljivka dohodek, ker je statistično značilen le regresijski koeficient za ln BDP na prebivalca.

Ocena determinacijskega koeficienta znaša 0,846. To pomeni, da je kar 84,6 odstotkov variance logaritma nočitev na prebivalca pojasnjene z linearnim vplivom logaritmov vrednosti BDP na prebivalca. Zanesljivost modela potrjuje tudi vrednost F-testa.

Tabela 5: Ocene parametrov regresijskega modela za povpraševanje Italijanov po obmorskih krajih v letih 1992-2004

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-61,408	-8,589	0,000
Ln BDP na prebivalca	5,620	7,780	0,000
DW = 1,742	R ² = 0,846	F = 60,536	0,000

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 6); Lasten izračun.

Konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po obmorskih krajih je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -61,408 + 5,620 \ln \frac{BDP}{PREB}$$

Ocenjena vrednost statistično značilnega regresijskega koeficienta za BDP na prebivalca znaša 5,62, kar pomeni, da se bo število nočitev na prebivalca italijanskih turistov v slovenskih obmorskih krajih povečalo za 5,62 odstotka, če se bo v Italiji BDP na prebivalca povečal za 1 odstotek.

Glede na zelo visoko vrednost dohodkovne elastičnosti turističnega povpraševanja, lahko tudi obmorski turizem po Badouinovi klasifikaciji uvrstimo med luksuzne dobrine. V tem primeru je še bolj verjetna razlaga za visoko dohodkovno elastičnost ta, da se v teh krajih Italijani odločajo predvsem za luksuzne oblike turizma, predvsem za igralniški turizem.

Če pogledamo strukturo povprečnih dnevnih izdatkov na tujega turista po vrstah krajev, lahko vidimo, da med obravnavanimi vrstami krajev, ravno v obmorskih krajih namenijo turisti največji delež izdatkov za igre na srečo (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 111).

Regresijski koeficient za ln BDP na prebivalca je statistično značilen, determinacijski koeficient je visok, vrednost Durbin – Watsonovega testa pa kaže, da avtokorelacija v modelu ni prisotna. Lahko torej sklepamo, da je dohodek najpomembnejši dejavnik turističnega povpraševanja Italijanov po obmorskih krajih.

7.4.5. POVPRÁŠEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO GORSKIH KRAJIH

V model turističnega povpraševanja italijanskih turistov po gorskih krajih ni bila vključena nobena pojasnjevalna spremenljivka, ki je bila zapisana v osnovni model turističnega

povpraševanja. Prav tako so nizki in statistično neznačilni vsi bivariatni korelacijski koeficienti med pojasnjevalnimi spremenljivkami in številom nočitev na prebivalca (glej Prilogo 13). Ne moremo torej trditi, da dohodek, stroški bivanja v destinaciji, transportni stroški ali navade vplivajo na povpraševanje italijanskih turistov po slovenskih gorskih krajih.

7.5. ANALIZA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV MODELA S TRENDOM

Zgoraj analizirani modeli dejavnikov turističnega povpraševanja vključujejo le dohodek kot pojasnjevalno spremenljivko. V večini modelov (razen pri obmorskih krajih) je prisotna tudi avtokorelacija. Zaradi naštetih razlogov smo želeli v model vključiti novo neodvisno spremenljivko. Glede na to, da gre za časovno vrsto, lahko sklepamo, da trend vpliva na odvisno spremenljivko.

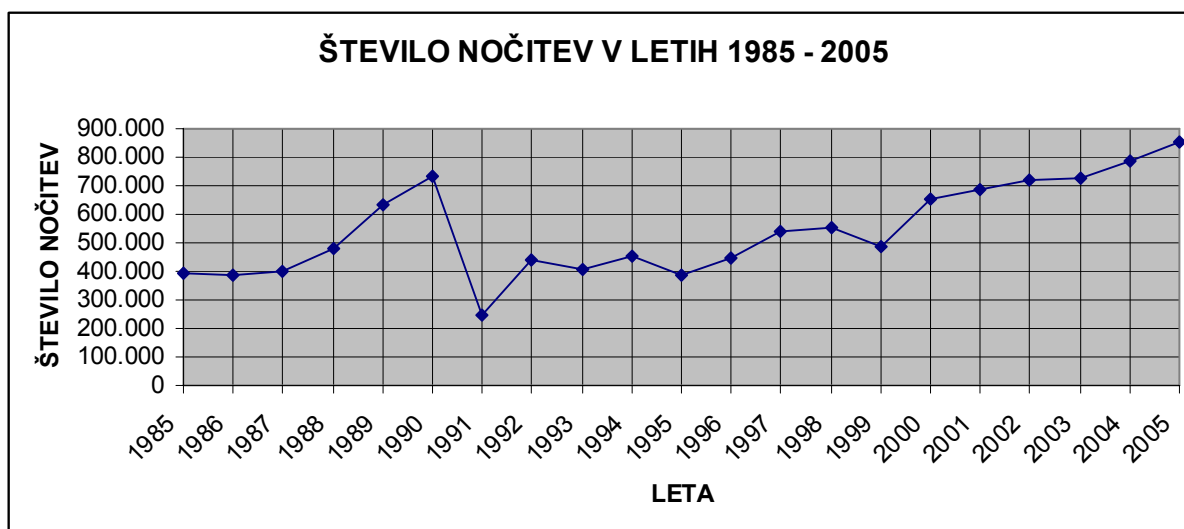
Eden od razlogov za pojav avtokorelacije so napake pri specifikaciji modela. Pogosto pri empiričnih raziskavah izhajamo iz najbolj splošnega teoretično opredeljenega modela, zaradi česar lahko izpade pomembna pojasnjevalna spremenljivka. Temu pravimo »izločitvena« specifikacijska napaka, ki lahko povzroči problem avtokorelacije (Pfajfar, 1999, str. 191).

Trend se lahko vključi v model mednarodnega turističnega povpraševanja, če se predvideva, da je to smiselno oziroma potrebno. Odražal naj bi spremembe v priljubljenosti neke destinacije v opazovanem obdobju. Spremembe v priljubljenosti naj bi bile posledica sprememb v okusih turistov. Treba pa je dodati, da trend vključuje tudi časovno odvisne učinke spremenljivk, ki niso neposredno vključene v model (Witt, Brooke, Buckley, 1992, str.45).

Na Sliki 5 (na str. 34) lahko vidimo, da se je število nočitev v proučevanih letih, od leta 1992 do leta 2005 iz leta v leto povečevalo, razen nekaj manjših padcev v posameznih letih. Prav tako lahko vidimo, da je število nočitev italijanskih turistov leta 1991 močno padlo zaradi vojne v Sloveniji in šele leta 2003 je število nočitev doseglo raven iz leta 1990, torej raven izpred vojne.

Dva vidnejša padca števila nočitev lahko vidimo leta 1995 in 1999. Možno je, da sta oba padca povezana z Natovimi napadi proti Srbiji, leta 1995 povezanimi z vojno v Bosni in Hercegovini, leta 1999 pa z vojno na Kosovu. V obeh letih so letala vzletala iz letalske baze v Avianu, kar je lahko razlog za manjše povpraševanje Italijanov po Sloveniji v teh dveh letih.

Slika 5: Gibanje števila nočitev turistov iz Italije v Sloveniji v letih 1985-2005

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Pregled turizma 1992-1994, 1996; Statistični letopis Republike Slovenije, 1990, 1994, 2001; Turizem, 2006 (Priloga 8); Lasten prikaz.

Predvidevamo, da trend naraščanja števila nočitev vsebinsko ni toliko povezan le z nekim klasičnim razumevanjem trenda, kot spremembe v priljubljenosti Slovenije zaradi sprememb v okusih italijanskih turistov. Gre predvsem za trend, ki je pogojen z vračanjem italijanskih turistov v Slovenijo v obdobju po vojni.

Linearizirana oblika osnovnega potenčnega modela z vključenim trendom je naslednje oblike:

$$\ln \frac{STN_{jt}}{PREB_t} = \ln \alpha + \beta_1 \ln \frac{BDP_t}{PREB_t} + \beta_2 \ln IGS_t + \beta_3 \ln BENC_t + \beta_4 \ln \frac{STN_{j(t-1)}}{PREB_{(t-1)}} + \beta_5 t + u$$

t – čas (1 = 1992, ..., 14 = 2005).

7.5.1. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO SLOVENIJI

Tokrat sta v model turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji v obdobju 1992 – 2005 na podlagi statistično značilnih regresijskih koeficientov izbrani dve spremenljivki: čas in indeks cen gostinskih storitev.

Glede na vrednost determinacijskega koeficienta lahko s spremembami v omenjenih spremenljivkah pojasnimo kar 92,7 odstotkov sprememb v turističnem povpraševanju.

Tabela 6: Ocene parametrov regresijskega modela s trendom za povpraševanje Italijanov po Sloveniji v letih 1992-2005

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-3,967	-8,738	0,000
Čas	0,087	6,599	0,000
Ln indeks cen GS	-0,295	-2,401	0,035
DW = 2,489	R ² = 0,927	F = 70,220	0,000

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; Turizem, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 3); Lasten izračun.

Nova konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po Sloveniji je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -3,967 + 0,087t - 0,295 \ln IGS$$

Z vključitvijo trenda v model, iz njega izpade prej edina vključena pojasnjevalna spremenljivka ln BDP na prebivalca. Razlog za to je močna odvisnost med omenjenima spremenljivkama (glej Prilogo 9), kar je povsem razumljivo, sej se BDP navadno s časom povečuje in je trend naraščanja prisoten že znotraj te pojasnjevalne spremenljivke.

Statistično značilen koeficient trenda je pozitiven in kaže, da je turistično povpraševanje Italijanov po Sloveniji rastlo v povprečju za 9 odstotkov letno. Pozitiven trend kaže na postopno povečevanje priljubljenosti Slovenije kot turistične destinacije. Kot že omenjeno je velik delež naraščanja turističnega povpraševanja povezan z vračanjem italijanskih turistov v Slovenijo po vojni.

Ocenjena vrednost regresijskega koeficienta za indeks cen gostinskih storitev iz Tabele 6 nam pove, da se turistično povpraševanje Italijanov po Sloveniji v povprečju zmanjša za 0,295 odstotka, če se stroški bivanja v Sloveniji povečajo za en odstotek, ob predpostavki, da so ostali dejavniki nespremenjeni.

Nizka in negativna cenovna elastičnost je potrditev, da je turizem v Sloveniji za italijanske turiste luksuzna dobrina. Po Badouinovi klasifikaciji dobrin je namreč luksuzna dobrina tista, pri kateri je povpraševanje močno odvisno od spremembe v dohodku, sprememba cene pa le malo vpliva na spremembo povpraševanja.

Avtokorelacija v modelu ni prisotna. Večji kot v modelu brez vključenega trenda pa sta tudi vrednosti determinacijskega koeficienta in F–testa. Slabost popravljenega modela je predvsem to, da je zaradi multikolinearnosti iz njega izključena pojasnjevalna spremenljivka BDP na

prebivalca, ki se je predhodno izkazala za pomembno pojasnjevalno spremenljivko. Upoštevati je torej treba pomanjkljivosti tega modela in z zadržkom jemati rezultate prvotnega in popravljenega modela.

7.5.2. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO LJUBLJANI

V popravljenem modelu za turistično povpraševanje Italijanov po Ljubljani spremenljivka čas izrine BDP na prebivalca iz modela in postane edina statistično značilna pojasnjevalna spremenljivka. Razlog je tudi tu v multikolinearnosti, ki je posledica dejstva, da je trend naraščanja prisoten tudi v spreminjanju BDP-ja skozi čas.

Tabela 7: Ocene parametrov regresijskega modela s trendom za povpraševanje Italijanov po Ljubljani v letih 1992-2004

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-7,876	-110,035	0,000
Čas	0,053	5,823	0,000
DW = 1,581	R ² = 0,755	F = 33,902	0,000

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 4); Lasten izračun.

Nova konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po Ljubljani je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -7,876 + 0,053t$$

Regresijski koeficient za trend je pozitiven. Pove nam, da je turistično povpraševanje Italijanov po Ljubljani naraščalo v povprečju za 5,4 odstotka letno. Trend torej kaže na večanje priljubljenosti Ljubljane pri italijanskih turistih oziroma vračanje Italijanov v Ljubljano po vojni.

V modelu sta za spoznanje višji vrednosti determinacijskega koeficienta in F-testa, prav tako pa v popravljenem modelu ni prisotna avtokorelacija.

7.5.3. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO ZDRAVILIŠKIH KRAJIH

Z uvedbo nove spremenljivke je najbolj opazno izboljšanje pri modelu turističnega povpraševanja Italijanov po zdraviliških krajih. V model so tokrat vključene spremenljivke: čas, indeks cen gostinskih storitev in navade.

Tabela 8: Ocene parametrov regresijskega modela s trendom za povpraševanje Italijanov po zdraviliških krajih v letih 1992-2004

Spremenljivka	Ocena regresijskega koeficienta	Vrednost t-testa	Stopnja značilnosti
Konstanta	-0,662	-0,587	0,572
Čas	0,122	7,544	0,000
Ln indeks cen GS	-0,887	-6,168	0,000
Ln navade	0,418	3,355	0,008
DW = 2,61	R ² = 0,932	F = 41,425	0,000

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 5); Lasten izračun.

Nova konkretna oblika lineariziranega potenčnega modela za povpraševanje Italijanov po zdraviliških krajih je:

$$\ln \frac{STN}{PREB} = -0,662 + 0,122t - 0,887 \ln IGS + 0,418 \ln \frac{STN_{t-1}}{PREB_{t-1}}$$

Model ima tudi najvišji determinacijski koeficient. Kar 93,2 odstotka variance logaritma števila nočitev na prebivalca je pojasnjene z vplivom vseh v model vključenih spremenljivk.

Regresijski koeficient za trend je pozitiven in je prvi vključen v model. Pove nam, da je turistično povpraševanje Italijanov po slovenskih zdraviliških krajih naraščalo letno v povprečju za 13 odstotkov. Priljubljenost zdraviliških krajev se je med italijanskimi turisti povečevala, gotovo tudi v povezavi z vračanjem turistov v obdobju po vojni.

Kot druga v model vstopi pojasnjevalna spremenljivka indeks cen gostinskih storitev. V Tabeli 8 izračunana vrednost regresijskega koeficienta nam pove, da se turistično povpraševanje v povprečju zmanjša za 0,887 odstotka, če se indeks cen gostinskih storitev poveča za en odstotek, ostale v model vključene spremenljivke pa ostanejo nespremenjene.

Cenovna elastičnost povpraševanja je nekoliko višja kot pri skupnem številu nočitev Italijanov v Sloveniji, vendar je povpraševanje italijanskih turistov po zdraviliških krajih še vedno cenovno neelastično in se uvrsti med luksuzne dobrine.

Samo v ta model pa se kot tretja vključi neodvisna spremenljivka za navade. Koeficient spremenljivke s časovnim odlogom kaže močan vpliv navad in/ali togost turistične ponudbe na turistično povpraševanje po zdraviliških krajih. Italijani so navajeni hoditi na počitnice v slovenske zdraviliške kraje in jim kakovost ter vrsta turistične ponudbe tu ustreza. Pričakovati je tudi bilo, da se bodo navade pokazale kot statistično značilen pojasnjevalni dejavnik ravno pri zdraviliških krajih, saj je struktura gostov tu specifična. V zdraviliške kraje hodijo predvsem starejši ljudje in družine z otroki, ki se tako izognejo negotovosti pri obisku destinacije.

Vrednost Durbin - Watsonovega testa je izven intervala 1,5-2,5, kar kaže na prisotnost avtokorelacije v modelu, zato je rezultate potrebno jemati z zadržkom.

7.5.4. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO OBMORSKIH KRAJIH

Z uvedbo trenda v osnovni model pa ostane nespremenjen konkreten model turističnega povpraševanja Italijanov po slovenskih obmorskih krajih (glej poglavje 7.4.4., na str. 31). Močnejši vpliv kot trend ima še vedno dohodek.

Visoka vrednost determinacijskega koeficienta, F-testa in odsotnost avtokorelacije v prvotnem modelu so znak, da je turistično povpraševanje po obmorskih krajih v prvi vrsti res odvisno od višine dohodka. Sklepamo lahko, da iz modela ni izpuščen pomembnejši dejavnik.

7.5.5. POVPRASEVANJE ITALIJANSKIH TURISTOV PO GORSKIH KRAJIH

Tudi, ko v osnovni model turističnega povpraševanja vključimo dodatno spremenljivko trend, ugotovimo, da tudi ta spremenljivka ne vpliva na turistično povpraševanje Italijanov po gorskih krajih. Bivariatni korelacijski koeficient med trendom in številom nočitev na prebivalca je nizek in statistično neznačilen (glej Prilogo 13).

Pomembni dejavniki, ki vplivajo na povpraševanje Italijanov po gorskih krajih so lahko naravne lepote, možnosti za mir in počitek in podnebne razmere, ki so tudi trije najpomembnejši motivi pri odločitvi italijanskih turistov za počitnice v Sloveniji (Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003, 2004, str. 43).

Morda v model ni vključen dejavnik, ki bi pojasnjeval gibanje turističnega povpraševanja Italijanov po gorskih krajih, možno pa je, da v tem primeru niti ni mogoče oblikovati nekega smiselnega modela, saj lahko že po gibanju števila nočitev v gorskih krajih vidimo, da se spreminjajo povsem drugače kot nočitve po ostalih krajih (glej Sliko 4, na str. 19).

8. SKLEP

Namen diplomskega dela je bil s pomočjo kvantitativnega modela proučiti dejavnike turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji, nato pa še po štirih različnih vrstah turizma glede na osnovne privlačnosti posameznih krajev: turizem v Ljubljani, zdraviliški turizem, obmorski turizem in gorski turizem. Namen je bil tudi na podlagi izračunanih koeficientov dohodkovne elastičnosti povpraševanja ugotoviti, kakšno dobroto predstavlja Italijanom turistična ponudba Slovenije.

V prvotni osnovni model turističnega povpraševanja so bili vključeni štirje pojasnjevalni dejavniki: dohodek, stroški bivanja turistov v destinaciji, transportni stroški in neodvisna

časovna spremenljivka z odlogom. V tem primeru so analize pokazale, da je dohodek najpomembnejši dejavnik turističnega povpraševanja Italijanov po Sloveniji. Bruto domači proizvod se je pokazal kot edini značilen dejavnik, ki vpliva na skupno število nočitev italijanskih turistov v Sloveniji. Dohodek je pomemben dejavnik tudi za turizem v Ljubljani in zdraviliški turizem, najbolj pa izstopa pri obmorskem turizmu.

Po Badouinovi klasifikaciji dobrin smo na podlagi izračunanih koeficientov dohodkovne elastičnosti ugotovili, da italijanskim turistom predstavlja turizem v Sloveniji luksuzno dobrino. Razlog za tako visoko dohodkovno elastičnost je verjetno v tem, da se Italijani pri nas odločajo za bolj luksuzne oblike turizma, kot je na primer igralniški turizem.

Z uvedbo nove spremenljivke trend v model pa je bila iz skoraj vseh modelov izločena spremenljivka BDP na prebivalca. Odvisnost med tema spremenljivkama je razlog, da ne moremo ugotoviti, kolikšen je vpliv posamezne spremenljivke na turistično povpraševanje. Trend naraščanja je namreč prisoten že znotraj gibanja spremenljivke BDP na prebivalca.

Edini model, ki se z uvedbo nove spremenljivke ni spremenil, je model dejavnikov turističnega povpraševanja Italijanov po slovenskih obmorskih krajih. V model je še vedno vključen le BDP na prebivalca, lahko torej sklepamo, da je v tem primeru dohodek res najpomembnejši dejavnik turističnega povpraševanja.

V vseh ostalih modelih pa se trend izkaže kot najpomembnejši dejavnik. Gre predvsem za trend, ki je posledica vračanja italijanskih turistov v Slovenijo v obdobju po vojni in ni le trend, kot ga razumemo običajno, torej trend zaradi sprememb v priljubljenosti destinacije zaradi sprememb v okusih turistov.

Indeks cen gostinskih storitev je kot pojasnjevalna spremenljivka vključen v dveh modelih. Stroški bivanja turistov v destinaciji vplivajo na skupno število nočitev Italijanov v Sloveniji in na število nočitev Italijanov v zdraviliških krajih. Nizek in negativen koeficient cenovne elastičnosti je potrditev, da lahko povpraševanje Italijanov po Sloveniji uvrstimo med luksuzne dobrine.

V model turističnega povpraševanja Italijanov po slovenskih zdraviliških krajih je kot tretja vključena tudi spremenljivka za navade. Gre za močan vpliv na turistično povpraševanje po zdraviliških krajih. Italijani so navajeni hoditi na počitnice v slovenske zdraviliške kraje in jim kakovost ter vrsta turistične ponudbe tu ustreza.

Z nobeno izmed obravnavanih spremenljivk pa ni mogoče pojasniti gibanja turističnega povpraševanja Italijanov po slovenskih gorskih krajih. Morda v model niso vključeni dejavniki, ki bi to gibanje pojasnili, možno pa je tudi, da v tem primeru ni mogoče oblikovati nekega smiselnega modela.

Cene bencina niso bile vključene v nobenega od modelov, ne moremo torej trditi, da transportni stroški vplivajo na povpraševanje Italijanov po Sloveniji.

Število nočitev Italijanov v Sloveniji ni idealen kazalec turistične potrošnje italijanskih turistov v Sloveniji, ki mnogokrat ni povezana s prenočevanjem Italijanov pri nas. Vendar slovenska statistika ne spremlja enodnevnih obiskov v Sloveniji in je zato število nočitev še vedno najboljši razpoložljivi indikator turističnega prometa.

Vse modele pa bi se dalo izboljšati z vključitvijo več dejavnikov ali s podatki, ki bi morda bolje odražali realnost. Raziskava bi lahko zajela tudi daljše časovno razdobje, vendar je bilo, zaradi vojnega leta 1991, za prvo leto v časovni vrsti izbrano leto 1992.

LITERATURA

1. Antonić Blaž: Izbrani dejavniki povpraševanja tujih turistov po Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 36 str.
2. Bizjak Barbara: Analiza povpraševanja tujih turistov v SR Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1985. 69 str.
3. Cicvarić Ante: Ekonomika turizma. Zagreb : "Zagreb" poduzeće za grafičku djelatnost, Samobor, 1990. 484 str.
4. Debaljak Zoran: Analiza izbranih dejavnikov emitivnega turizma v Evropi v letih 1967-1987. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1990. 65 str.
5. Gomboc-Jerman Tatjana: Vpliv dohodka na turistični promet iz izbranih evropskih držav v Republiko Slovenijo. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1991. 46 str.
6. Hrovatin Nevenka: Ocenjevanje funkcije povpraševanja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1994. 86 str.
7. Klun Nevenka: Izbrani dejavniki povpraševanja tujih turistov po Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 44 str.
8. Košmelj Blaženka: Analiza odvisnosti za vzorčne podatke. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 136 str.
9. Kovač Marija: Analiza razvoja turizma v odvisnosti od stopnje ekonomske razvitosti. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 56 str.
10. Levičnik Mira: Razvoj in vloga meddržavnega turizma v izbranih evropskih državah v letih 1974-1992. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 55 str.
11. Loborec Vesna: Tendence razvoja turističnega povpraševanja v Evropi. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1989. 44 str.
12. Marolt Roman: Analiza dejavnikov turističnega povpraševanja tujih turistov po Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 56 str.
13. Mencinger Maja: Razvoj povpraševanja tujih turistov v Republiki Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 61 str.
14. Mezek Maša: Vpliv dohodka na razvoj emitivnega turizma v državah zahodne Evrope od leta 1978 do 1994. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 48 str.
15. Mihalič Tanja, Planina Janez: Razvoj in dejavniki turističnega povpraševanja, usmerjenega v Slovenijo. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1985. 88 str.
16. Mihalič Tanja, Planina Janez: Ekonomika turizma. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 281 str.
17. Mihalič Tanja: Vodnik po ekonomiki turizma. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 156 str.
18. Pavlič Iris: Dohodkovna elastičnost turističnega povpraševanja na primeru držav OECD. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 56 str.
19. Pfajfar Lovrenc: Ekonometrija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 118 str.
20. Pfajfar Lovrenc: Ekonometrija na prosojnicah. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 281 str.
21. Planina Janez: Ekonomika turizma. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 298 str.

22. Prašnikar Janez: Uvod v mikroekonomijo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 514 str.
23. Ristić Sandra: Analiza meddržavnih turističnih tokov v Evropi. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1991. 59 str.
24. Rogelj Roman: Statistika 2. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 267 str.
25. Rovan Jože, Turk Tomaž: Analiza podatkov s SPSS za Windows. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 226 str.
26. Šifrer Helena: Dejavniki turističnega povpraševanja v državah EU z najnižjim bruto domačim proizvodom na prebivalca. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 42 str.
27. Witt Stephen F., Brooke Michael Z., Buckley Peter J.: The Management of International Tourism. London, New York : Routledge, 1992. 210 str.
28. Witt Stephen F., Witt Christine A.: Modeling and Forecasting Demand in Tourism. London : Academic Press, 1992. 195 str.
29. Zalar Katarina: Vpliv narodnega dohodka na razvoj tujskega turizma v Jugoslaviji v letih 1966-1979. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1981. 59 str.

VIRI

1. Anketa o tujih turistih v Republiki Sloveniji v poletni sezoni 2003. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 137 str.
2. Annual Report: The situation of Italy 2005. 17 str.
[URL: <http://www.istat.it/english/general.pdf>], 19.3.2007.
3. Economic Survey of Italy 2005. [URL: http://www.oecd.org/document/26/0,2340,en_2649_34569_34737882_1_1_1_1,00.html], 18.5.2005.
4. Letni pregled turizma 1995. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 1997. 185 str.
5. Letni pregled turizma 1996. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 1998. 187 str.
6. Letni pregled turizma 1997. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 1999. 205 str.
7. Letni pregled turizma 1998. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2000. 204 str.
8. Letni pregled turizma 1999. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2001. 205 str.
9. Letni pregled turizma 2000. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2002. 209 str.
10. Letni pregled turizma, Slovenija, 2001. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2002. 234 str.
11. Letni pregled turizma, Slovenija, 2002. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 226 str.
12. Podatkovna baza Euromonitor. [URL: <http://www.euromonitor.com/womdas/>], 9.3.2007.
13. Pregled turizma 1992-1994. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 1996. 311 str.
14. SI-STAT podatkovni portal.
[URL: http://www.stat.si/pxweb/Database/Ekonomsko/21_gostinstvo_turizem/02_21182_nastanitev_kraji/02_21182_nastanitev_kraji.asp], 22.1.2007
15. Slovenija v številkah 2003. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2003. 69 str.
16. Slovenija v številkah 2004. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2004. 76 str.

17. Slovenija v številkah 2006. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2006. 76 str.
18. Statistični letopis Republike Slovenije 1990. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za statistiko, 1990. 680 str.
19. Statistični letopis Republike Slovenije 1994. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za statistiko, 1994. 652 str.
20. Statistični letopis Republike Slovenije 2001. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2001. 662 str.
21. Turizem. Statistične informacije 21, Ljubljana, 2006, št. 7, 9 str.
22. World Economic Outlook Database for September 2006.
[URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2006/02/data/weoselgr.aspx>], 14.4.2007.

PRILOGE

Priloga 1: Podatki za bruto domači proizvod in število prebivalcev za Italijo v letih 1992-2005

Leto	BDP v tekočih cenah (milijarde EUR)	BDP v stalnih cenah iz leta 2000 (milijarde EUR)	Število prebivalcev (v milijonih)	Letne stopnje rasti BDP-ja (stalne cene iz leta 2000)	BDP na prebivalca (tekoče cene)	BDP na prebivalca (stalne cene iz leta 2000)
1992	805,68	1041,02	56,773	0,8	14191,24	18336,47
1993	829,76	1031,77	56,822	-0,9	14602,75	18157,96
1994	877,71	1053,98	56,843	2,2	15440,81	18541,73
1995	947,34	1083,77	56,846	2,8	16665,03	19065,06
1996	1003,78	1091,52	56,846	0,7	17657,75	19201,32
1997	1048,77	1112,15	56,879	1,9	18438,46	19552,77
1998	1091,36	1128,15	56,908	1,4	19177,55	19824,01
1999	1127,09	1149,87	56,914	1,9	19803,54	20203,77
2000	1191,06	1191,06	56,930	3,6	20921,59	20921,59
2001	1248,65	1212,44	56,968	1,8	21918,52	21282,97
2002	1295,23	1216,59	56,994	0,3	22725,77	21346,02
2003	1335,36	1217,04	57,321	0,0	23296,05	21231,99
2004	1388,87	1230,01	57,888	1,1	23992,29	21247,94
2005	1417,24	1229,57	58,462	0,0	24241,95	21031,77

Vir: World Economic Outlook Database for September 2006, 2007.

Priloga 2: Število nočitev Italijanov v Sloveniji (skupno število nočitev in nočitve po posameznih vrstah turističnih krajev) v letih 1992-2005

Leto	Skupaj	Ljubljana	Zdraviliški kraji	Obmorski kraji	Gorski kraji	Drugi turistični kraji	Drugi kraji
1992	440.799	25.172	81.502	134.474	133.451	63.750	2.450
1993	409.561	26.473	86.536	105.009	121.916	66.024	3.603
1994	454.586	27.611	83.424	127.226	141.487	72.231	2.607
1995	387.804	23.662	64.223	98.371	117.994	81.792	1.762
1996	445.969	24.350	69.423	133.818	111.301	102.881	4.196
1997	537.412	28.426	79.377	187.357	122.039	115.785	4.428
1998	550.302	31.840	80.279	183.707	123.384	127.133	3.959
1999	489.696	25.002	75.580	159.809	109.115	116.768	3.422
2000	650.566	35.697	98.162	222.225	136.518	150.843	7.121
2001	688.227	40.863	107.050	243.974	142.943	145.021	8.376
2002	718.384	40.861	123.336	274.253	136.403	135.905	7.626
2003	729.181	40.631	138.792	271.834	135.034	134.299	8.591
2004	786.549	47.021	160.290	293.285	130.308	147.499	8.146
2005	855.796						

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Turizem, 2006.

Priloga 3: Podatki o številu nočitev na prebivalca Italijanov v Sloveniji, bruto domačem proizvodu na prebivalca v Italiji, trendu, spremenljivki s časovnim odlogom, cenah neosvinčenega bencina v Italiji ter indeksu cen gostinskih storitev v Sloveniji v letih 1992-2005

Leto	Število nočitev na prebivalca	BDP na prebivalca (EUR) v cenah iz leta 2000	Trend	Spremenljivka s časovnim odlogom	Cene neosvinčenega bencina (EUR) po stalnih cenah iz leta 2000	Indeks cen gostinskih storitev – osnova leto 2000
1992	0,007764	18336,465	1	0,004406	0,98	28,10
1993	0,007208	18157,958	2	0,007764	0,98	43,40
1994	0,007997	18541,737	3	0,007208	0,97	57,80
1995	0,006822	19065,055	4	0,007997	1,00	70,60
1996	0,007845	19201,317	5	0,006822	1,00	78,60
1997	0,009448	19552,771	6	0,007845	1,00	85,20
1998	0,009670	19824,013	7	0,009448	0,95	92,20
1999	0,008604	20203,772	8	0,009670	0,98	95,90
2000	0,011427	20921,592	9	0,008604	1,08	100,00
2001	0,012081	21282,973	10	0,011427	1,03	106,80
2002	0,012605	21346,019	11	0,012081	1,00	116,60
2003	0,012721	21231,995	12	0,012605	0,98	125,10
2004	0,013587	21247,935	13	0,012721	1,02	131,50
2005	0,014639	21031,767	14	0,013587	1,08	137,30

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; Turizem, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007.

Priloga 4: Podatki o številu nočitev na prebivalca Italijanov v Ljubljani, bruto domačem proizvodu na prebivalca v Italiji, trendu, spremenljivki s časovnim odlogom, cenah neosvinčenega bencina v Italiji ter indeksu cen gostinskih storitev v Sloveniji v letih 1992-2004

Leto	Število nočitev na prebivalca	BDP na prebivalca (EUR) v cenah iz leta 2000	Trend	Spremenljivka s časovnim odlogom	Cene neosvinčenega bencina (EUR) po stalnih cenah iz leta 2000	Indeks cen gostinskih storitev – osnova leto 2000
1992	0,000443	18336,465	1	0,000361	0,98	28,10
1993	0,000466	18157,958	2	0,000443	0,98	43,40
1994	0,000486	18541,737	3	0,000466	0,97	57,80
1995	0,000416	19065,055	4	0,000486	1,00	70,60
1996	0,000428	19201,317	5	0,000416	1,00	78,60
1997	0,000500	19552,771	6	0,000428	1,00	85,20
1998	0,000559	19824,013	7	0,000500	0,95	92,20
1999	0,000439	20203,772	8	0,000559	0,98	95,90
2000	0,000627	20921,592	9	0,000439	1,08	100,00
2001	0,000717	21282,973	10	0,000627	1,03	106,80
2002	0,000717	21346,019	11	0,000717	1,00	116,60
2003	0,000709	21231,995	12	0,000717	0,98	125,10
2004	0,000812	21247,935	13	0,000709	1,02	131,50

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007.

Priloga 5: Podatki o številu nočitev na prebivalca Italijanov v zdraviliških krajih, bruto domačem proizvodu na prebivalca v Italiji, trendu, spremenljivki s časovnim odlogom, cenah neosvinčenega bencina v Italiji ter indeksu cen gostinskih storitev v Sloveniji v letih 1992-2004

Leto	Število nočitev na prebivalca	BDP na prebivalca (EUR) v cenah iz leta 2000	Trend	Spremenljivka s časovnim odlogom	Cene neosvinčenega bencina (EUR) po stalnih cenah iz leta 2000	Indeks cen gostinskih storitev – osnova leto 2000
1992	0,001436	18336,465	1	0,000697	0,98	28,10
1993	0,001523	18157,958	2	0,001436	0,98	43,40
1994	0,001468	18541,737	3	0,001523	0,97	57,80
1995	0,001130	19065,055	4	0,001468	1,00	70,60
1996	0,001221	19201,317	5	0,001130	1,00	78,60
1997	0,001396	19552,771	6	0,001221	1,00	85,20
1998	0,001411	19824,013	7	0,001396	0,95	92,20
1999	0,001328	20203,772	8	0,001411	0,98	95,90
2000	0,001724	20921,592	9	0,001328	1,08	100,00
2001	0,001879	21282,973	10	0,001724	1,03	106,80
2002	0,002164	21346,019	11	0,001879	1,00	116,60
2003	0,002421	21231,995	12	0,002164	0,98	125,10
2004	0,002769	21247,935	13	0,002421	1,02	131,50

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007.

Priloga 6: Podatki o številu nočitev na prebivalca Italijanov v obmorskih krajih, bruto domačem proizvodu na prebivalca v Italiji, trendu, spremenljivki s časovnim odlogom, cenah neosvinčenega bencina v Italiji ter indeksu cen gostinskih storitev v Sloveniji v letih 1992-2004

Leto	Število nočitev na prebivalca	BDP na prebivalca (EUR) v cenah iz leta 2000	Trend	Spremenljivka s časovnim odlogom	Cene neosvinčenega bencina (EUR) po stalnih cenah iz leta 2000	Indeks cen gostinskih storitev – osnova leto 2000
1992	0,002369	18336,465	1	0,001352	0,98	28,10
1993	0,001848	18157,958	2	0,002369	0,98	43,40
1994	0,002238	18541,737	3	0,001848	0,97	57,80
1995	0,001731	19065,055	4	0,002238	1,00	70,60
1996	0,002354	19201,317	5	0,001731	1,00	78,60
1997	0,003294	19552,771	6	0,002354	1,00	85,20
1998	0,003228	19824,013	7	0,003294	0,95	92,20
1999	0,002808	20203,772	8	0,003228	0,98	95,90
2000	0,003903	20921,592	9	0,002808	1,08	100,00
2001	0,004283	21282,973	10	0,003903	1,03	106,80
2002	0,004812	21346,019	11	0,004283	1,00	116,60
2003	0,004742	21231,995	12	0,004812	0,98	125,10
2004	0,005066	21247,935	13	0,004742	1,02	131,50

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007.

Priloga 7: Podatki o številu nočitev na prebivalca Italijanov v gorskih krajih, bruto domačem proizvodu na prebivalca v Italiji, trendu, spremenljivki s časovnim odlogom, cenah neosvinčenega bencina v Italiji ter indeksu cen gostinskih storitev v Sloveniji v letih 1992-2004

Leto	Število nočitev na prebivalca	BDP na prebivalca (EUR) v cenah iz leta 2000	Trend	Spremenljivka s časovnim odlogom	Cene neosvinčenega bencina (EUR) po stalnih cenah iz leta 2000	Indeks cen gostinskih storitev – osnova leto 2000
1992	0,002351	18336,465	1	0,001220	0,98	28,10
1993	0,002146	18157,958	2	0,002351	0,98	43,40
1994	0,002489	18541,737	3	0,002146	0,97	57,80
1995	0,002076	19065,055	4	0,002489	1,00	70,60
1996	0,001958	19201,317	5	0,002076	1,00	78,60
1997	0,002146	19552,771	6	0,001958	1,00	85,20
1998	0,002168	19824,013	7	0,002146	0,95	92,20
1999	0,001917	20203,772	8	0,002168	0,98	95,90
2000	0,002398	20921,592	9	0,001917	1,08	100,00
2001	0,002509	21282,973	10	0,002398	1,03	106,80
2002	0,002393	21346,019	11	0,002509	1,00	116,60
2003	0,002356	21231,995	12	0,002393	0,98	125,10
2004	0,002251	21247,935	13	0,002356	1,02	131,50

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007.

Priloga 8: Število nočitev Italijanov v Sloveniji v letih 1985-2005

Leto	Število nočitev
1985	391.300
1986	389.400
1987	400.200
1988	481.600
1989	632.000
1990	731.800
1991	250.000
1992	440.799
1993	409.561
1994	454.586
1995	387.804
1996	445.969
1997	537.412
1998	550.302
1999	489.696
2000	650.566
2001	688.227
2002	718.384
2003	729.181
2004	786.549
2005	855.796

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Pregled turizma 1992-1994, 1996; Statistični letopis Republike Slovenije, 1990, 1994, 2001; Turizem, 2006.

Priloga 9: Matrika koeficientov bivariatne korelacije s pripadajočimi stopinjami značilnosti pri enostranskem preizkusu za povpraševanje Italijanov po Sloveniji

	STN/PREB	BDP/PREB	IGS	BENC	STN1/ PREB-1	TREND
STN/PREB	1,000	0,914	0,800	0,563	0,813	0,943
		0,000	0,000	0,018	0,000	0,000
BDP/PREB	0,914	1,000	0,903	0,530	0,856	0,956
	0,000		0,000	0,026	0,000	0,000
IGS	0,800	0,903	1,000	0,451	0,912	0,926
	0,000	0,000		0,053	0,000	0,000
BENC	0,563	0,530	0,451	1,000	0,367	0,542
	0,018	0,026	0,053		0,098	0,023
STN1/PREB-1	0,813	0,856	0,912	0,367	1,000	0,917
	0,000	0,000	0,000	0,098		0,000
TREND	0,943	0,956	0,926	0,542	0,917	1,000
	0,000	0,000	0,000	0,023	0,000	

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; Turizem, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 3); Lasten izračun.

Priloga 10: Matrika koeficientov bivariatne korelacije s pripadajočimi stopinjami značilnosti pri enostranskem preizkusu za povpraševanje Italijanov po Ljubljani

	STN/PREB	BDP/PREB	IGS	BENC	STN1/ PREB-1	TREND
STN/PREB	1,000	0,850	0,698	0,394	0,785	0,869
		0,000	0,004	0,091	0,001	0,000
BDP/PREB	0,850	1,000	0,898	0,487	0,809	0,975
	0,000		0,000	0,046	0,000	0,000
IGS	0,698	0,898	1,000	0,347	0,782	0,925
	0,004	0,000		0,122	0,001	0,000
BENC	0,394	0,487	0,347	1,000	0,072	0,391
	0,091	0,046	0,122		0,408	0,093
STN1/PREB-1	0,785	0,809	0,782	0,072	1,000	0,867
	0,001	0,000	0,001	0,408		0,000
TREND	0,869	0,975	0,925	0,391	0,867	1,000
	0,000	0,000	0,000	0,093	0,000	

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 4); Lasten izračun.

Priloga 11: Matrika koeficientov bivariatne korelacije s pripadajočimi stopinjami značilnosti pri enostranskem preizkusu za povpraševanje Italijanov po zdraviliških krajih

	STN/PREB	BDP/PREB	IGS	BENC	STN1/ PREB-1	TREND
STN/PREB	1,000	0,725	0,550	0,285	0,711	0,790
		0,003	0,026	0,173	0,003	0,001
BDP/PREB	0,725	1,000	0,898	0,487	0,678	0,975
	0,003		0,000	0,046	0,005	0,000
IGS	0,550	0,898	1,000	0,347	0,784	0,925
	0,026	0,000		0,122	0,001	0,000
BENC	0,285	0,487	0,347	1,000	0,140	0,391
	0,173	0,046	0,122		0,325	0,093
STN1/PREB-1	0,711	0,678	0,784	0,140	1,000	0,778
	0,003	0,005	0,001	0,325		0,001
TREND	0,790	0,975	0,925	0,391	0,778	1,000
	0,001	0,000	0,000	0,093	0,001	

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 5); Lasten izračun.

Priloga 12: Matrika koeficientov bivariatne korelacije s pripadajočimi stopinjami značilnosti pri enostranskem preizkusu za povpraševanje Italijanov po obmorskih krajih

	STN/PREB	BDP/PREB	IGS	BENC	STN1/ PREB-1	TREND
STN/PREB	1,000	0,920	0,768	0,379	0,806	0,918
		0,000	0,001	0,101	0,000	0,000
BDP/PREB	0,920	1,000	0,898	0,487	0,877	0,975
	0,000		0,000	0,046	0,000	0,000
IGS	0,768	0,898	1,000	0,347	0,853	0,925
	0,001	0,000		0,122	0,000	0,000
BENC	0,379	0,487	0,347	1,000	0,187	0,391
	0,101	0,046	0,122		0,271	0,093
STN1/PREB-1	0,806	0,877	0,853	0,187	1,000	0,923
	0,000	0,000	0,000	0,271		0,000
TREND	0,918	0,975	0,925	0,391	0,923	1,000
	0,000	0,000	0,000	0,093	0,000	

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 6); Lasten izračun.

Priloga 13: Matrika koeficientov bivariatne korelacije s pripadajočimi stopinjami značilnosti pri enostranskem preizkusu za povpraševanje Italijanov po gorskih krajih

	STN/PREB	BDP/PREB	IGS	BENC	STN1/ PREB-1	TREND
STN/PREB	1,000	0,290	0,034	0,273	-0,075	0,224
		0,168	0,456	0,184	0,404	0,231
BDP/PREB	0,290	1,000	0,898	0,487	0,439	0,975
	0,168		0,000	0,046	0,067	0,000
IGS	0,034	0,898	1,000	0,347	0,670	0,925
	0,456	0,000		0,122	0,006	0,000
BENC	0,273	0,487	0,347	1,000	0,047	0,391
	0,184	0,046	0,122		0,440	0,093
STN1/PREB-1	-0,075	0,439	0,670	0,047	1,000	0,509
	0,404	0,067	0,006	0,440		0,038
TREND	0,224	0,975	0,925	0,391	0,509	1,000
	0,231	0,000	0,000	0,093	0,038	

Vir: Letni pregled turizma, 1997-2004; Podatkovna baza Euromonitor, 2007; Pregled turizma 1992-1994, 1996; SI-STAT podatkovni portal, 2007; Slovenija v številkah, 2003, 2004, 2006; World Economic Outlook Database for September 2006, 2007 (Priloga 7); Lasten izračun.